

KORIN AELEPALE
Poll-ni KORIN-Yambuma Pepá
PENGA AELEPA Topa Sirim
Bukele

Poll-ni Pepá Topa Sirim Ilinga Ung-Pulu Mare

Ung-pulu tale ilinga buk-gomú 682 kene 759 kene molemú kanui.

‘ “Korin Kumbi-Lepale” nilimulu pepále Poll-ni ui topa sipa kene penga kaliimbu mare omba purum kene ya “Korin Aelepale” nilimulu pepá akili kolea-auli Korin muluring Kraisa-nga yambuma kene Korin lirim kolea Akaya propinj muluring Kraisa-nga yambuma kene pepá topa sirim.’ niku piliilimili (Korin Aelepale 2:13, 7:5 kanui).

Yi mare-ni Korin-yambumandu gólu toku niku mele: “Pulu Yili-nga ung-sikama ung-bo tonjukumu. Poll-ni gólu topa nimba kis-silimú. Poll yu Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yi te mólu.” niring-na piliipa kene Poll-ni pepá ili topa sirim. Poll-ni sika walsekale gólu mele turum. “Ombú.” nimba ena te makó turum akiliinga-pe buni mare wendu omba yu pumba tirim kupulanumele pipi sirim kene naa purum. “Gólu tambu.” nimba naa nirim akiliinga-pe ‘Yunga ungele yambuma naa piliangi.’ niring yima-ni yu “Ombú.” nimba kene naa urumeliinga “Yu gólu tuli yili. Yunga ungele naa piliangi.” niring. Akiliinga ung mare

Poll-ni nirim mele Korin Aelepale kolomong-auli 1-7 molemú.

Kolomong-auli 8-9selenga sukundu Korin-yambuma kolea Judia distrik Krais-nga yambuma liiku tapunjungíndu ku-moni mare liiku máku toku muluringeliinga Poll yu nondupa omba liimbaliinga “Wela liiku máku toku pora sangi.” nirim.

Penga kelepa kolomong-auli 10-13 sukundu Juda-yi mare gólu toku ung-bo tunjuli yimandu Poll-ni nimba mele: “Na Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yi te sika moliu. Eni molemelena sika ombú. Ombu kene Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yili moliáliinga teku kis-silimele yima sika ung-mura sipu makurumbu.” nirim. Poll yu sika mulurum mele ung-pulu te bukeli-inga alsena “1. aposel” molemú.

Poll-ni Yesos Krais-nga kongunale andupa tinjirim kene buni pulele yu-kene wendu urum, akumanga ung pulele ya Korin Aelepale molemú. Ung kanuma 4:8-9, 6:4-5, 7:5, 11:16-33 molemú.

Ya ung-pulele pora nikem.

**Kolomong-Auli 1-7 Yesos-ni
“Nanga Kongunale Tenji-Pai.”
Nimba Liipa Mundurum Yima
Pulu Yili-ni Kongun Sirim Mele
Poll-ni Nimba Sirim Ungma**

1:1-2 Poll-ni Pepá Tombandu Pulu Monjupa Turum Ungma

¹ Na Poll, Pulu Yili-ni na makó turum kilia Krais Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yili, na-kene oliunga, Krais-nga ungele piliili, angin Timoti-kene wasie molupulu kene pepá ili topu siker.

Pulu Yili-nga yambu-talape kolea-auli Korin molemelema kene, Pulu Yili-nga yambu kake tílima kolea Akaya propinj sukundu koleamanga pali molemele yambumanga pali pepá ili eni topu siker.

² Oliunga Lapa Pulu Yili kene Auli Yesos Krais-seleni eni we kondu kolkulu, ‘Eni numanu waengu nipili táka-niku molangi.’ niangli.

1:3-11 Poll-ni Pulu Yili-Kene “Angke” Nirim Ungele

³ Oliunga Auli Yesos Krais-nga Pulu Yili molemú, yunga Lapa molemúko, yi akili yu kondu kululi ulu-pulele pelemú Lapale, yu oliu-kene bunima wendu olemú kene, ‘Numanu tondulu pupa waengu nipili molangi.’ nimba liipa tapunjilimú Pulu Yiliko, yu kape nimbu bi paka tunjamili.

⁴ Yu, oliu-kene bunima wendu olemú kene ‘Eni numanu tondulu pupa waengu nipili molangi.’ nilimú Pulu Yili. ‘Ui oliu-kene bunima wendu olemú kene Pulu Yili-ni oliu ‘Numanu tondulu pupa waengu nipili molangi.’ nimba liipa tapunjilimú mele yambu mare bunima wendu ombá kene aku-siku ‘Numanu tondulu pupa waengu nipili molangi.’ niku manda liiku tapunjungí.’ nimba yu-ni oliu aku-sipa liipa tapunjilimú.

⁵ ʻOliu-ni yambuma manda liipu tapunjupa ʻnumanu tondulu pupa waengu nipili molangi.ʼ, nimuláliinga pulele i-sipa:

Krais ui mindili nurum mele ekupu oliu yandupa mindili nombu molemulu, aku-sipako ʻPulu Yili-ni Krai liipa tapunjupa ʻNumanu tondulu pupa waengu nipili mulupili.ʼ nirim,eliinga oliu ʻnumanu tondulu pupa waengu nipili molangi.ʼ nimba liipa tapunjilimú.

⁶ Oliu mindili nombu bunima melemulu kene ʻEni numanu tondulu pupa waengu nipili molku, mindili nolkemela kupulanum-na wendu oku, molku kunjingi kupulanum-na pungéliinga tepa liili ulu akili eni kene pípi.ʼ nimbu aku-sipu mindili nombu bunima melemulu. Pulu Yili-ni oliu ʻnumanu tondulu pupa waengu nipili molangi.ʼ nilimáliinga oliu kelepu tondulu mundupu molemulu kene ulu kanili-ni oliu-ni ʻeni numanu waengu nimba tondulu pupili molangi.ʼ nimbu kapula liipu tapunjulemulu kanu-kene oliu mindili silimele kene molemulu mele eni aku-siku mindili silimele kene eni kepe numanu tondulu mundupa aima tondulu pupili táka-niku mulungíko.

⁷ Oliu piliilimulu, ʻEni-kene buni te ombá kene tondulu munduku piliilimili mele enembu naa kolku tondulu puku aima tondulu munduku piliiku mulungíko.ʼ nimbu tondulu mundupu piliikumulu. ʻEni oliu-kene tapú-topu molupu, mindili wasie nolemulu mele eni oliu-kene tapú-topu molupu wasie numanu tondulu pupa waengu nipili molemuluko.ʼ nimbu piliipu kene ʻEni aku-siku mulungí.ʼ nimbu tondulu

mundupu piliilimulu.

⁸ Angmene, ya kolea Esia propinj na-kene bunima sika wendu urum mele 'Eni mimi-siku piliangi.' nimbu sambu. Ulu buni aulima-ni na liirimeliinga 'Na aima kolumbunje.' nimbu piliirindu.

⁹ Sika nanga numanu sukundu kot tinjirim piliipu kene ' "Kulupili." nikem-nje.' nimbu piliipu kene 'Kolumbu.' nimbu piliirindu. Akiliinga-pe Pulu Yili-nga kongun tinjirindeliinga buni kanuma wendu urum kene ' 'Nanga tondulale-ni na Pulu Yili-nga kongun teliu.' nimbu naa piliambu.' nimba ulu akili wendu urum. Pulu Yili, yambu kulúlima 'Lomburuku ola molangi.' nilimú yili, yunga tondulaliinga mindi na-ni kongun ima teliu.

¹⁰⁻¹¹ Ulu wendu urum kanili-ni na kolumbu tirindu akiliinga-pe ya niker Pulu Yi akili-ni na tepa kona liirim. Aku-sipako penga na-kene buni aku-sipa te wendu ombá kene liipa tapunjupa na wendu liimba. 'Penga-penga-kepe, eni 'Poll liipu tapunjamili.' niku nanga Pulu Yili popu toku mawa tinjingéliinga bunima aku-sipa alsupa wendu ombá kene Pulu Yili yu-ni na sika taki-taki liipa tapunjupa 'Ulu te naa tipili.' nimba wendu liimba.' nimbu tondulu mundupu piliipu moliu. Yambu pulele-ni nanga niku Pulu Yili mawa tekú 'liipa tapunjupa tepa liipili.' ningí kene piliipa kene mawa tingí mele tenjipa na tepa konjumba kene yambu pulele-ni piliiku kanuku kene Pulu Yili-ndu niku mele: "Angke. Poll kene ,yu-kene wasie mindili núngi yima, liiku tapunjukunu tekú líínele manda

tinu.” ningí.

1:12—2:4 Poll Numanu Topele Topa Korin Naa Purumeliinga “Gólu Naa Turundu.” Nirim Ung Te

¹² Na andupu teliu mele numanale-ni piliipu kene ‘Ulu tirinduma pali tepu kunjurundu. Walse kepe tepu kis naa sirindu.’ nimbu piliiliu mele eni manda nimbu sikerumanga numanu siker. Na eni-kene mulurundu kene Pulu Yili-ni kanupa ‘kake tili uluma’ nimba kanolemúma mindi numanuna pepa, na numanu tale naa pípili eni-kene sumbi-sipu molupu ulu mare tirindu mele piliipu kene ‘Molupu kunjurundu.’ nimbu piliipu numanu siker. Ulu akuma numanale-ni piliipu tirindu kene ma-koleana piliipa kungnjuli ulu te-ni na liipa naa tapunjurum. Pulu Yili-ni na we kondu kolupa kene liipa tapunjurumeliinga na aku-sipu andupu mulurundu.

¹³⁻¹⁴ Pepá topu siker ili eni kanuku sundungí ungma topu naa siker. Eni manda kanuku unpulele sumbi-siku piliingí mele tokur. ‘Eni piliiku teangi.’ nimbu piliiker mele i-sipa: Sika ui na tirindu mele pulele eni mare piliiku sundulimele akiliinga-pe ‘oliunga Auli Yesos ombá enale wendu ombá kene ,eni liipu tapunjurundeliinga molku konjulemele mele, piliipu kene nimbu para sipu numanu sipu kape nimbú mele aku-siku ekupu eni pali na tepu moliu mele piliiku kene yambuma anju-anju niku siku numanu siku kape niangi.’ nimbu piliiker.

¹⁵ ,Na-ni eni penga manda kape nimbú mele, eni ekupu na kape ningí mele,, ‘Sika aku-

siku tingí.’ nimbu tondulu mundupu piliipu kene ‘Eni wale tale-siku numanu kaí pípili molangi.’ nimbu na-ni “Eni molemelena ui ombú.” nirindu kanili.

¹⁶ Na numanale-ni piliirindu mele i-sipa: ‘Kolea Masedonia propinj pumbundu ui eni mulungína ombu kene, penga Masedonia pumbu. Penga Masedonia mundupu kelepu eni mulungína kelepu yandu ombú kene eni na kolea Judia distrik “Alsuku pui.” ningí.’ nimbu piliirindu.

¹⁷⁻¹⁸ “Aku tembu.” nirindu mele numanale-ni naa piliipu kene we nirinduye? Na-ni “I tembu. I tembu.” nimbu, nimbu panjiliu mele mana-yambuma-ni numanu tale pípili ulu te naa tingíndu gólu toku “Temulú.” nilimele mele na aku-sipu naa niliu. Ulu te tembundu “Sika tembu.” niliu. Naa tembundu “Sika naa tembu.” niliu. Pulu Yili-ni numanu topele-mapele naa topa sika nilimú mele na-ni aima ili sika niker: Ulu te “Mólu.” nimbúndu “E.” nimbu, “E.” nimbúndu “Mólu.” nimbu, tere lepu aima naa niliu.

¹⁹ Na kene Saillas kene Timoti kene oliu-ni eni muluringna ombu Pulu Yili-nga Málu Yesos Krais-nga temanele topu sirimulu, yi kanili-ni “Sika” nimbaliinga “Mólu.” naa nilimú; “Mólu.” nimbaliinga “Sika” naa nilimú, aima mólu! Yu-ni “Tembu.” nilimú mele aima sika taki-taki telemáliinga, na yunga kongun tinjili yili-ni niliu ungmanga gólu te naa-ko pelemú,.

²⁰ Pulu Yili-ni “I-sipu tembu. I-sipu tembu.” nimba, nimba panjurum ulu kanuma sika wendu ombá pulu yili Krais yunu kanili. Akili

piliipu kene ,Pulu Yili-nga ungele yambuma nimbu sipu kene, Krai-nga bili piliipu lepu kene “Ili sika temba.” nimbulinga aku-sipu Pulu Yilinga bi paka tonjulemulu.

²¹ Na kepe eni kepe Pulu Yili-ni tondulale silimú-na Krai-kene tondulu mundupu tapú-topu molemulu. ,‘Oliu yunga kongun tenjangi.’ nimba, Pulu Yili-ni oliu makó topa,

²² ‘‘Oliu yunga yambuma molemulu.’ nimbu piliamili.’ nimba oliunga numanuna sukundu Pulu Yili yu-ni ‘Nanga’ nimba bi topa, ‘Oliu-ni piliipu kene ‘‘Oliu sika yunga yambuma.’ nimba makó turum. Penga sika yunga mélema pali oliu simba.’ nimbu piliamili.’ nimba isili-ui yunga Minéle ‘oliunga numanuna mulupili.’ nimba sirim. ,Méle te ku-moni auli-tepa pulimú kene ‘Liamili.’ nimbu kene ‘Méle kanili nosilimú yambale-ni ‘Penga ku-moni pali kamu oku singi.’ nimba piliipili.’ nimbu kene mélale we lipili ui ku-moni koltale mele sipu kene yandu olemulu, aku-sipa mele.,

1:23—2:4 Korin-Yambuma Muluringna Poll Wela Naa Purumeliinga Ung-Pulele (1:12 pulu monjuku kanui)

²³⁻²⁴ ,Na “Ombú.” nimbu kene naa orundele gólu turundu lem, Pulu Yili-ni nanga numanuna kanupa gólu turundu akili mokeringa nimba para sipili. Akiliinga-pe gólu naa tokur. Na-ni eni buni te naa simbundu kolea-auli Korin kelepu wela naa urundu. ‘Eni ‘Krai-nga ungele sika.’ niku tondulu munduku piliilimiláliinga ‘Eni tondulu munduku piliiku molangi.’ nimbu na

eninga yi-auliele molupu, eni nokambu.’ kapula naa nimbú. Eni tondulu munduku piliilimili ulu akili-ni eni tondulu munduku molemeláliinga ‘Eni numanu sangi.’ nimbu eni-wasie tapú-topu kongun telemulu. Akili Pulu Yili walsiku piliiku kene “Poll naa urumeliinga pulele nimba sikemele sika nikem-nje?” niku walsilkimelanje yu-ni “Sika nikem.” nilka.

2

¹ Akiliinga, na-nanu numanale-ni piliipu kene nimbu piliirindu mele i-sipa: ‘Na eni mulungína kelepu ombu wale tale-sipu buni simbu kene kapula naa temba.’ nimbu piliipuliinga naa urundu.

² Na-ni eni mulungína ombu buni te silka kene numanu kis panjiku molkemelanje pe yambu nae-ni na numanu simbu uluma tenjilkaye? Na ombáliinga eni numanu buni pípili molkemelanje pe na numanu simbu uluma nambi-siku liiku tapunjulkemelaye? „Na-ni eni buni simbu kene eni numanu buni pípili molku kene aku-siku numanu simbu ulu te manda naa telkemela.»

³ Aku-sipu piliipu kene ‘Eni ui numanu topele toku molangi. Penga na ombú kene oliu numanu sipu kapula-kapula molamili.’ nimbu na-ni ‘buni simbuma ui piliangi!’ nimbu pepá te ui topu sirindu kanili. Na piliiker, ‘Na numanu siliu kene eni kepe numanu silimele. Numanu naa siliu kene eni numanu naa-ko silimele.’ nimbu piliiker.

4 Sika na-ni eni pepá te topu sirindu kene ,eni ui teku muluring mele piliipuliinga, pepá tombundu na kamelena aima mindili tepa numanu buni tipili kola tepu molupu kene pepále topu eni sirindu. ‘Mindili sambu.’ nimbu naa sirindu. ‘Na-ni eni numanu aima lakupa monjulemú.’ niku piliangi.’ nimbu topu sirindu.

2:5-11 ‘Yambu Te-ni Eni Tepa Kis-Simba Kene ‘Mania Pupili.’ Niku Munduku Kelangi.’ Nirim Ung Te

5 Akiliinga-pe ,andi Korin-yi te-ni tepa kis-sirim, yi kanili-ni buni te sirim buni akili na naa sirim. Ulu buni akili eni sirim, eninga yambu mare-ni buni akiliinga mindili nuring. Na-ni tondulu mundupu naa nimbúndu ,“Eni pali mindili nuring.” ni naa niker., “Mare mindili nuring.” niker.

6 Yambu pulele-ni yi kanili tepa kis-sirimeliinga ,mani siku, mindili siring kanili kapula mele.

7 Manda akiliinga penga ekupu yu mindili siring kanili ‘yu buni aima auli te-ni yu aima topa mania mundumba.’ niku, ekupu ‘Undupasele kanupili.’ niku mindili siring mele munduku kelku yu-ni ulu-pulu-kis tirimele ‘Mania pupili.’ niku kelku yu kondu kolku, numanu waengu sipili ulu mare tíngi lem kapula.

8 Akiliinga, ‘Yu aima sika numanu monjulemele mele piliipili aima niku sai.’ nimbu tondulu mundupu mawa teker.

9 Ui na-ni eni pepá topu sirindeliinga pulele i-sipa mele: ‘Na-ni eni manda lepu, “Teai.”

niliu mele eni piliiku kene taki-taki piliiku liiku telemele mola mólunje, piliambu.’ nimbu pepá kanili topu sirindu.

¹⁰ Yi kanili-ni tepa kis-sirim ulele eni ‘Mania pupili.’ niku kanuku konde tenjikimele mele nani kepe ‘Mania pupili.’ nimbu kanupu konde tenjikur-ko. Yi kanili-ni kanupu konde tenjimbu ulu te sika tepa kis-sirim lem kórunga ‘Mania pupili.’ nimbu kanupu konde tindu. Eni kondu kolupu liipu tapunjupu Krai kanupa mulupili kanupu konde tenjiliu.

¹¹ ‘Kurumanga nuim, Seten-nga tondulale-ni oliu topa mania naa mundupili. ‘Krais-kene wasie tondulu mundupu molamili.’ nimbu akusipu oliu tekú kis-silimele yambuma tekú kis-silimele uluma ‘Mania pupili.’ nimbu kanupu konde tenjamili. Seten-ni oliu ‘Krais-nga yambuma molemuláliinga, kundi topa ‘Topu mania mundambu.’ nimba ulu telemúma pali piliilimulu kanili.

2:12-13 Poll Kolea-Auli Toras Taon-na Pupa Kene Taitas Naa Kanurumeliinga Numanuna Buni Tirim Ungele (7:5-7 kene wasie)

¹² Ui na Krai-nga temani-kaiéle topu simbundu kolea-auli Toras taon-na purundu kene Auliele-ni na akuna kongun manda tembu kupulanumele liipa sumbi sinjirim mele mokeringa lirim kanurundu.

¹³ Akiliinga-pe nanga angin Taitas akuna naa ‘omba, mulurum korupu kelepu kene nanga

numanale waengu naa nirimeliinga Toras-yambumandu “Molai.” nimbu mundupu kelepu Masedonia propinjina purundu.

2:14-17 Krais-nga Kongun Tinjiring Yima Yunga Tondulale-ni Gi Niku Muluring Ung Te

¹⁴ Ḳsika na numanu waengu naa nirim, akiliinga-pe Pulu Yili-ni taki-taki oliu ḲYesos-ni ‘Yunga kongunale tenji-pai.’ nimba liipa mundurum yima, liipa tapunjilimú, oliu buni te wendu olemú kene Krais-nga tondulale-ni tondulu pupili molupu,

Pulu Yili yunga talapena-yambuma numanu sipu molemulu, akiliinga na-ni yundu “Angke” niker. Pulu Yili-ni oliu liipa tapunjilimáliinga Krais yu molemú mele ulu tembama pali temani topu silsiliipu andolemulu. Ung ili mura tolemú, koleamanga pali piliiku kapula tenjilimele.

¹⁵ Krais-nga mura kaiéle tolemú-na Pulu Yili-ni oliu aku-sipa mele mura kaiéle tolemú piliilimú. Mura kai tolemú akili yambumanga pali, mindili nolkemela kupulanum-na wendu oku molku kunjingí kupulanum-na pulimelé yambumanga kepe mindili noku molku kis-singí kupulanum-na pulimelé yambumanga kepe, suku-singina mura tolemú.

¹⁶ Akiliinga-pe mura akili-ni ung tale nilimú. Mindili nungí kupulanum-na pulimelé yambuma-ni ḲKrais-nga temani-kaiéliinga, murale piliilimili kene lkupandi tolemú. Mura kanili enini Ḳmini pali, kulungí ulu-pulele pelemáliinga aku-sipa lkupandi tolemú. Molku kunjingí kupulanum-na pulimelé yambuma-ni

ᵐtemani-kaiélinga, murale piliiku kene, enini kona molku konjuku mindi pungí ulu-pulele pelemú murale piliilimili. Penga lupa-lupa piliingí. ᵐKrais-nga temani-kaiéle-ni yambu mare molku kunjingí ulu-pulele kapula silimú akiliinga-pe yambu mare molku kis-singí ulu-pulele silimú, akiliinga ᵐKrais-nga temani-kaiéle andupa topa simba, kongunale nae-ni kapula tembaye? ᵐOliuliu manda mólu.,

¹⁷ Yi pulele-ni telemele mele oliu aku-sipu naa telemulu kanili. Pulu Yili-nga ungele mimi-siku naa niku gólu toku méle taropu mele toku ku-moni pulele liilimele mele oliu aku-sipu naa telemulu. Pulu Yili-ni oliu kongun ili silimáliinga Krais-kene wasie tere lepu molupu oliunga numanu sumbi-sipa pípili Pulu Yili-ni kanupa mulupili yunga ungma yambuma nimbu silimulu.

3

Kolomong-Auli 3 Krais-ni Liipa Mundurum Yima Pulu Yili-ni Penga Nimba Panjipa Mi Lirim Ung Konaliinga Kongunale Tenjilimele. Ung-Kona Akili Olandupa; Ung-Uiele Mandupa Mele Ung Te

3:1-6 Pulu Yili-ni Ung-Kona Mi Lepa Nimba Panjurum Ungeliinga Kongun Tinjili Yambu-manga Ung Te

¹ ᵐAkiliinga-pe ‘aku-sipu teliu’ niker akili, nani alsupu pulu monjupu nanu kape nimbu nanga bili nanu paka tombo tekerye? Mola yambu mare-ni telemele mele piliipu kene tembundu

‘Na tepu moliu mele eni piliangi.’ nimbu ‘Yambu te-ni pepá tunjupili.’ nimbu membu ombu eni liipu ora simbuye? Mola pepá aku-sili te eni ‘Na liipa tapunjupili.’ niku na pepá membu pupu yambuma liipu ora simbale manda toku singíye?

² Na moliu mele yambuma liipa ora silimú pepá akili eni Korin Krais-nga yambu na-ni numanu monjuliuma mindi. Na moliu mele ‘kanamili.’ niku kene yambuma-ni eni Korin-yambuma kambu mele toku piliilimili.

³ Eni Krais-ni pepá topa mundurum molemele mele we-yambuma-ni kanolemele. Na-ni kongun teliu akili-ni Krais-ni pepá kanili turum. ‘Akiliinga-pe,’ pepá kanuna penjollo-ni ung te naa turum; kona molemú Pulu Yili-nga Minéle-ni pepá kanili turum. Pulu Yili-ni yunga kili-ni ku-karaselenga bi topa Moses sirim mele tenga pepá naa turum; eni yambumanga numanuna turum.

⁴ Aku-sipu nikereliinga pulele i-sipa mele: Krais-ni nanga numanuna ung nimba silimú-na piliipu kene ‘Pulu Yili-ni na sika ‘yunga kongun tenjani.’ nimba makó turumele mundupa naa kelepa kongun teliu ili liipa tapunjupa tondulale silimú. Kongun nanga mólu.’ nimbu piliipu kene aku-sipu numanu tale naa pípili tondulu mundupu niker.

⁵ Kongun teliu ili ‘Nanga tondulale-ni kapula teliu.’ aima manda naa nimbú. Na tondulu te naa pelemú. Pulu Yili yu-ni na tondulu silimú-na na-ni kongun ili kapula teliu.

⁶ Pulu Yili-ni nimba panjipa mi lirim ungonaliinga kendemande-yili ‘molani.’ nimba yu-

ni tondulu silimú-na moliu. Ung-kona nimba panjipa mi lirim akili ui 1Moses mulupili Pulu Yili-ni Isrel-yambuma ung-mani sipa ku-ni ola, bima topa 1“Teai.” nimba,1 nimba panjipa mi lirim mele mólu; ung-kona nimba panjipa mi lirim akili Pulu Yili-nga Minéle-ni “Wendu omba pípili.” nirim. Pulu Yili-ni ui Moses-ndu “Yambuma ung-mani si.” nimba yu nimba sirim ung kanuma-ni yambu mini pali kulungí ulu-pulele silimú; akiliinga-pe 1Pulu Yili-nga, Minéle-ni oliu kona molupu konjupu mindi pumulú ulu-pulele silimú.

3:7-18 Pulu Yili-ni Penga Nimba Panjipa Mi Lirim Ung Konaliinga Tondulaliinga Ung Te (3:1-18 pali)

⁷ Pulu Yili-ni ku-karaselenga ung-mani topa 1Moses, sirim ung-mani akuma-ni yambu molku kis-siku mindi pungí kupulanumele akisinjirim, akiliinga-pe 1ung-mani kanuma, wendu urum kene Pulu Yili-nga tondulu talang puliele kene wasie wendu urum. Tondulu talang puli kanili Moses-nga kumbi-kerale panda turum kene, ena kanolemele kene monguma takele telemú mele Isrel-yambuma yunga kumbi-kerale kanuring kene eninga monguma takele tirim-na kapula naa kanuring. Akiliinga-pe penga 1ena mare omba purum kene, 1Moses-nga kumbi-kerina, talang purum kanili pora nirim. Kululi ulu-pulele pirim ung-manima wendu urum kene aku-sipa tondulu talang puliele kene wendu urum lem

⁸ 1penga ekupu yambu kona molku konjuku mindi puli ulu-pulele molemú Pulu Yili-nga,

Minéle-ni silimú mélale-kene wendu olemú tondulu talang puliele aima olandupa tondulu naa pumbaye? ‚Aima pumba.‚

⁹ ‚Yambuma teku kis-silimelaliinga mindili nangi.‘ nimba kongun telemú mélale méle-tondulu te wasie wendu urum lem ekupu yambuma ‚liipa tapunjupa,‘ ulu-pulu-kísima mundupa kelepa enini liipa sumbi sinjilimú kongun telemú mélale méle-tondulu te wasie wendu okum méle-tondulu akili aima ola-kilia naa pumbaye? ‚Aima pumba.‚

¹⁰ Ekupu wendu okum tondulu talang puli akili aima lakupa tondulu talang puli olandupale. Ui wendu urum tondulu talang puli akili aima mandupa. Akili ulu te mólu mele.

¹¹ Pe ‚Pulu Yili-ni mulú Sainai akuna ola ung uiele nimba panjipa mi lepa ung-mani sirim ungma,‘ pora nimbáandu wendu urum ungma tondulu talang puliele-kene wendu urum lem ekupu ung kona nimba panjipa mi lekem ungele pora naa nimba, pepa mindi pumba ungele-kene wendu okum tondulu talang puliele aima ola-kilia naa pulimúye?

3:12—4:6 Pulu Yili-ni Penga Nimba Panjipa Mi Lirim Ung-Konaliinga Kongun Tinjili Yima-ni Mundu-Mong Naa Tenjiku Kongun Telemele Mele Ung Te (3:1—4:6 pali)

¹² Pe ekupu, ‚Pulu Yili-ni ung kona nimba panjipa mi lekemaliinga kongunale-ni yambuma aima sika liipa tapunjupa konjulimú, ung kona akili sika pora naa nimbá.‘ nimbu tondulu mundupu piliipuliinga, ‚Yambuma pali piliangi.‘

nimbu mundu-mong naa tepu mokeringa nimbu silsiliipu anduliu.

¹³ Na Moses-ni tirim mele naa teliu. ‘Nanga kumbi-kerina talang pulimále kumbulupa pora nimbá tekem mele Isrel-yambuma naa kanangi. ‘Tondulu talang purum mele we telemú.’ niku piliangi.’ nimba Moses-ni mulumbale te liipa yunga kumbi-kerale pipi sirim.

¹⁴ ‘Moses-ni yunga kumbi-kerale pipi sirim,’ akiliinga-pe Isrel-yambumanga numanuma méle te-ni pipi sirim mele we silimú. Yandupa-yandupa ekupu kepe Moses-ni yunga kumbi-kerina pipi sirim mulumbalele Isrel-yambuma-kene we lelemáliinga Pulu Yili-nga ungele piliingí piliipa kungnjuliele enini-kene naa pípili Pulu Yili-ni nimba panjipa mi lirim ung uieliinga ungma molemú bukele we kambu toku kanuku ung-pulele naa piliiku molemele. Yambu te-ni ‘Krais-nga yambu te molambu.’ nimba yu-kene tapú-toku molemele kene mindi Krais-ni mulumbalele wendu liinjilimáliinga Isrel-yambuma-kene we lelemú mulumbalele wendu naa purum.

¹⁵ Aima sika yandupa-yandupa ekupu enali-inga kepe Moses-ni turum bukna molemú ungma kanuku kambu tolemelema piliilimili kene mulumbale kanili-ni eninga numanuma we panda tolemú.

¹⁶ Akiliinga-pe yambu te numanu topele topa Auliele molemúna pulimú kene ‘Auliele-ni,’ mulumbale kanili yambaliinga numanuna wendu liinjilimú, ‘Moses Pulu Yili mulurumna pumbandu mulumbalele kumbi-kerina wendu liipa

purum mele.

¹⁷ Auliele yu Mini kanili. Pe yambu te Auliele-nga Minéle-kene tapú-topa molemú yambale, ‘Pulu Yili molemúna pupu molambu.’ nilimú kene, méle te-ni yu manda pipi naa silimú. ‘Ungmanima mola kululi ulu-pulele mola ulu-pulu-kísele, akumanga te-ni yu kapula naa nokupa, manda pipi naa simba.’

¹⁸ Akiliinga, oliu ‘Krais-nga yambuma, pali méle te-ni kumbi-kerima panda topa pipi naa silimáliinga oliunga kumbi-kerima kariyapa mele angiliipa Auliele-nga tondulu talang pulieliinga mini-mana tiliele akuna pelemále yambuma lipu ora silimulu kanolemele. Aku-sipu tepu molamili yunga tondulu talang puliele oliu-kene pepa olandupa-olandupa tondulu pupa telsiliipa pulimú kene oliu kepe yu-mele au talupu yu tepa molemú mele olandupa-olandupa manda lepu telsiliipu pulimulu. Auliele yu Minéle, akili-ni ulu akili telemú.

4

Kolomong-Auli 4 Yesos-ni Liipa Mundurum-na Yunga Kongun Tenjilimele Yima Ma-ni Tili Mingima Mele Molemeláliinga Ung Te

¹ ‘Pulu Yili-ni ung-kona nimba panjirimele olandupa, akiliinga tondulu talang puliele olandupa, yambuma aku-sipa liipa tapunjilimú, akiliinga, Pulu Yili-ni na kondu kolupa, ‘Tepu konjambu.’ nimba, temani-kaí ili andupu topu siliu kongunale sirimeliinga piliipu kene, ‘bunima wendu olemú kene, ‘Enembu tokum. Kongunale kelambu!’ naa niliu.

² Mo toku tili uluma kene, pipili tili uluma kene, kórunga liipu bulu sirindu. Gólu tuli uluma naa tepu, Pulu Yili-nga ungele alowa naa teliu. Pulu Yili-ni kanupa mulupili ‘Yambuma-ni pali eninga numanale-ni piliiku kene na Pulu Yili-nga kongunale tenjiliu mele kanuku kene ‘Sika sumbi-sipa telemú.’ niku piliangi.’ nimbu na-ni ung-sikale mokeringa nimbu para siliu.

³ Mola temani-kaiéle topu siliu kene sika méle te-ni pipi simba kene naa pilíngi lem molku kis-singí koleana pulimú kupulanum-na pulimelé yambuma aku telemú.

⁴ Yi-nuim Kraisele yu aima Pulu Yili mele tiliele molemú. ‘Krais-nga tondulu talang pulieliinga temani-kaiéliinga talang pupa pa tinjiliele naa kanangi. ‘Kanuku kene enini we kondu kolupa ‘Tepu liimbu.’ nilimú yi-nuim Kraisele kanuku piliingéliinga naa kanangi.’ nimba ya ma-koleale nokulemú pulu-yi ‘gólu tuli kuru Seten,’ yu-ni ‘Krais sika.’ niku naa piliilimili yambumanga numanale-ni piliingí kupulanumele pipi sinjilimú kene sika naa kanolemele.

⁵ ‘Na yi kaiéle moliu.’ nimbu temani topu naa siliu kanili. Na-ni nimbu mele: “Yesos, ‘Pulu Yili-ni ‘oliu nokupa konjumba yi te li-ipu mundumbu.’ nimba makó turum yi-nuim,’ Kraisele yu Auliele. Yesos-ni nandu “Ti.” nirim mele tepu, na eni ‘Krais-nga Korin-yambumanga,’ kendemande-yili moliu.” niliu.

⁶ Akiliinga pulele i-sipa mele: “Kolea súmbulu túlina pa tipili.” nirim ‘kene *Ui-Pulu-Pulu 1:3* ma-koleana pa tirim,’ Pulu Yi kanili

yu-ni oliunga numanuna sukundu pa tinjirim.

‘Oliu-ni ‘Pulu Yili-nga tondulu talang puliele-ni

Krais-nga kumbi-kerina pa tepa talang pulimú.’

nimbu piliamili!’ nimba aku tirim.

⁷ Akiliinga-pe ma-ni telemele mingi, ‘akuma yambuma-ni kanuku kene numanu naa mon-julemele mingi,’ akumanga suku yambuma-ni eninga méle kaí ku ola-kilia púluma pan-jilimele aku-sipa mele méle kaí niker ili oliu kangi tondulu naa pili yima-kene pelemú. Aku telemáliinga yambuma kanuku kene ‘Tondulu aima kaí olandupale na-kene pelemú ili nanga tondulu te mólu. Pulu Yili yunga tondulale mindi pelemú.’ niku piliingí. ‘Na ma-ni tili mingi kisele mele moliu-na kanuku kene na kape naa ningí, akili kaí.’

⁸ Taki-taki, koleamanga pali, na-kene bunima wendu olemú akiliinga-pe akili-ni na kamu topa mania naa mundulimú; ena marenga na tembu mele numanale-ni piliipu sunduliu akiliinga-pe nanga numanale kamu kis lepa tepa bempa naa silimú;

⁹ Nanga ele-tu yima-ni na tekú kis-singí telemele akiliinga-pe Pulu Yili-ni na mundupa naa keelemú; enini na tolemele akiliinga-pe na kamu toku naa konjulemele.

¹⁰ Yesos turing kulurum mele taki-taki na ‘Mindili nokunu kolani.’ niku na tekú kis-siku nanga kangiele tolemele akiliinga-pe naa kolupu we kona moliu ulu kanili-ni Yesos kamu

naa kulurum, we kona molemú mele liipa ora silimú. „Na tolemele kene Yesos-ni na liipa tapunjilimáliinga kona moliu akili Yesos kona naa molkanje na manda naa liipa tapunjulka kanili.„

¹¹ Akiliinga pulele i-sipa mele: Na kona moliu yili-ni Yesos-nga kongunale tenjiliáliinga yambuma-ni na toku kunjingí telemele kene nanga kangikundu kululi ulu-pulele pelemáliinga kolka akiliinga-pe naa kolupu we kona moliu akiliinga nanga kangiele-ni ‘Yesos kona molemú mele piliangi mokeringa lipili.’ nimba liipa ora silimú.

¹² Akiliinga, „kongun teliáliinga, kululi ulu-pulele na-kene kongun telemú akiliinga-pe „Mindili nombu kulundu lem ulu te mólu.’ nimbu temani-kaiéle andupu topu siliáliinga, kona mululi ulu-pulele eni-kene kongun telemú.

¹³⁻¹⁴ Ui yi te-ni nirim, Pulu Yili-nga bukna molemú mele i-sipa:

“„Pulu Yili-ni sika na tepa liipa buni telemú mele wendu liimba.’, nimbu tondulu mundupu piliipu kene aku-sipu nirindu.” *Konana 116:10*
nirim mele na-ni aku-sipu “Sika” nimbu tondulu mundupu piliipu kene yambuma nimbu siliu. ‘Yi te-ni Auli Yesos kulurum kene topa makin-jirim yi akili-ni na kepe eni kepe oliu Yesos-kene wasie topa makinjipa yu mulurumna liipa memba pumba.’ nimbu piliipu kene „kululi ulele kene kona mululi ulele-selenga ungele aku-sipu, mundu-mong naa tepu andupu nimbu siliu.

¹⁵ Na-kene aku-sipa bunima wendu olemú akili eni ,Krais-nga yambuma, tepa liimbandu wendu olemú. ‘Pulu Yili-ni we kondu kululi ulele-ni anju-anju pupa yambu pulele tepa li-iliimáliinga yambu pulele anjupa-anjupa Pulu Yili-kene “Angke” niku yu kape niku bi paka tonjangi.’ nimba ,ulu buni akuma na-kene wendu olemú,.

4:16—5:10 Yesos-ni Liipa Mundurum-na Yunga Kongun Tenjilimele Yima Enembu Naa Kolku Kongun Tondulu Munduku Telemeláliinga Ung-Pulu Te

¹⁶ Aku ,telii ulele-ni eni aku-sipa tepa liilimú, na kene eni kene oliu aku-sipa ulu kaíma wendu ombá mele, piliipu kene ,bunima na-kene wendu olemú kene, ‘Apa, enembu tokum. Kongunale kelambunje!’ nimbu numanuna buni pípili naa moliu. Sika nanga kangiele kolemú akiliinga-pe taki-taki mini numanusele kona pupa mindi pelemú.

¹⁷ Aku teliáliinga pulele i-sipa mele: Na-kene buni wendu olemúma yu ulu auli te mólu; yu ena laye-kolte wendu olemú. ‘Ulu buni kanuma-ni Pulu Yili tondulu talang puliele-kene molemúna pupu yu-kene wasie kolea aima kaí akuna molumbulú kupulanumele akisinjilimú.’ piliipu kene ‘Ulu ili aima méle tondulu auliele; buni wendu olemúma penta nilimú.’ nimbu piliiliu.

¹⁸ Akiliinga, na mongale-ni kanoliu mélema ‘Mimi-sipu kanambu.’ naa niliu; naa kanoliu méle kanuma ‘Aima kanambuka!’ nimbu moliu. ‘Mongale-ni kanoliu mélema pora nimbá. Naa

kanoliu mélema taki-taki lepa mindi pumba.’
nimbu piliipu kene ‘Buni na-kene wendu olemú
akuma ulu penta nílima.’ niliu.

5

5:1-10 Mulú-Koleana Angiliimú Lkumanga Molumuláinga Ung-Eku Te (4:16—5:10 pali)

¹ Aku-sipu piliipu molemulu mele nikereliinga
ᵐung-pulu te i-sipako:ᵐ Oliu piliikumulu, oli-
unga ya mana-kangiele, sell-lku melale, sukundu
molemulu. Akili purumbá tikisingí kene Pulu
Yili-ni ᵐlkuᵐ kona te ‘Oliu molamili.’ nimba
tepa mimi telemále oliu simba, lku kanili mana-
yambuma-ni takolemele kanu-sili lku te mólu.
Kanili mulú-koleana taki-taki angiliipa mindi
pumba lkuli. Akili oliu piliilimulu.

² ᵐPenga aku-sipa lkuna sukundu molomulú,
akiliinga-pe isili-ui ya ma-koleana lku ilinga
molupu kene, ‘ᵐOliu sukundu molomulúᵐ, lku
konale ᵐPulu Yili-ni, aima pakunjipili!’ nimbu
waka kolupu numanuna kola tepu molemulu.

³ ‘Akili ᵐwale-pakuli meleᵐ, pakonjumba kene
penga giu-gau naa molomulú.’ nimbu piliipu
kene ekupu ᵐaku-sipu tepu molemulu.ᵐ

⁴ Oliu sell-lku ilinga molupu kene ‘Mulumbale
te naa pakupu we molemulu.’ nimbu pili-
ipu ‘Mulú-koleana lkuli pakámuluka!’ nimbu
buni-ni kolupu numanuna kola tepu molemulu
kanili. ‘Ekupu pakupu molemulu kangiele po-
supu, topu mundamili.’ nimbu aku-sipu naa
nikimulu. ‘Kangi kolumba ili kona molupa mindi
pumbale-ni panda topa, topa mania mundumba.’

nimbu ‘Oliunga mulú-koleana angiliimú kangiele pakamili.’ nimbu molemulu.

⁵ Pulu Yili yunu ‘Oliu kona molupa mindi puli kangima pakangi.’ nimba oliu isili-ui liipa sumbi-sinjipa kene, ‘Penga mulungí niker mele aima sika mulungí.’ niku piliangi.’ nimba isili-ui ıyunga, Minéle oliu sirim. ıMéle te ku-moni auli-tepa pulimú kene ‘Liamili.’ nimbu kene ‘Méle kanili nosilimú yambale-ni ‘Penga ku pali kamu oku singí.’ nimba piliipili.’ nimbu kene mélale we nusunjupili ui ku-moni koltale-mele sipu kene yandu olemulu aku-sipa mele.ı

⁶⁻⁷ Pe ekupu, ı‘Pulu Yili-ni oliu Minéle sirim, yu-kene wasie molemulu.’ nimbu piliipu kene, ‘Pulu Yili-ni nirim mele sika wendu ombá.’ nimbu piliipu kene, na-kene bunima wendu olemú kene enembu naa kolupu taki-taki numanu tondulu pupili moliu. Sika penga wendu ombá mele numanale-ni mindi piliipu kene ‘Aima sika wendu ombá.’ nimbu tondulu mundupu piliiliu. Mongale-ni kanupu kene ‘Sika lam.’ nimbu naa kanoliu. ‘Na ya mana-kangieliinga sukundu molupu kene Auliele kene yunga koleana wasie naa molembulu.’ nimbu piliiliu.

⁸ ıAkiliinga-pe, na-ni ui niker mele alsupu nikerko: ıBunima wendu olemú kene kepe penga wendu ombá mele piliipu kene, enembu naa kolupu numanu tondulu pupili moliu. ‘Na mana-kangiele isili-ui mundupu kelepu Auliele-nga koleana pupu yu-kene wasie molkumbulanje aima kaí.’ nimbu numanuna piliipu moliu.

⁹ Akiliinga, ma-koleana kangiele kene mu-

lundu lem, mola ma-koleana lkuma kene sulu-tepu mulundu lem Auliele-ni kanupa kaí pili-ilimú uluma tembundu mindi numanu kimbusipu moliu.

¹⁰ Krais-ni oliu kot tenjipa piliimba kene kupulanum tenga-lupa pumba yambu te naa molemú. Oliu pali yunga kumbi-kerina pupu angiliimulú. Akili piliipu kene aku-sipu ‘Auliele-ni kanupa kaí piliilimú uluma teambu.’ nimbu piliipu moliu. Penga yunga kot-na angiliimulú kene ui ya ma-koleana kangima-kene molupu oliu tepu kaí tirimulu mola tepu kis-sirimulu mele piliipa apurupa kene méle kalomba.

5:11—6:2 Oliu Pulu Yili-Kene Alsupu Kapula-Kapula Molumuláliinga Ung Te

¹¹ Akiliinga, ‘Kotna angiliimulú.’ nimbu piliipu, Auliele-kene mundu-mong tenjipu liipu ai siliu mele piliipu kene ‘na Krais-nga kongun tinjili yili molupu niliu mele kene, Krais-ni oliu penga molupu kis naa simulú kupulanu-mele akisinjirim mele kene, ung akusele, yambuma ‘Sika’ niku tondulu munduku piliangi.’ nimbu aima tondulu mundupu nimbu siliu. Na numanale-ni piliipu uluma tepu moliu mele, yambu mare-ni piliiku sunduku gólu tolemele akiliinga-pe, Pulu Yili-ni sumbi-sipa kanolemú. ‘Eni kepe na-ni teliu mele eni kanuku numanale-ni piliiku kene ‘Ung akili sika.’ niku pilíngi lem kapula.’ nimbu piliiker.

¹² Ung i niker akili-ni ‘Eni na ‘yi kaiéle’ niku piliangi.’ nimbu ‘nanga bi ola-kilia mulupili.’ nimbu alsupu naa niker, mólu. ‘Eni na teliu

mele kanuku kaí piliiku, ‘Poll-ni telemú mele yi mare-ni kanuku sunduku yunga ung-bulkundu gólu toku ninjilimele mele yambuma naa piliiku, yu sika molemú mele piliingí kene kapula.’ niku manda anju-anju numanu siku niku singí kupulanumele liipu ora sambu.’ nimbu niker. ‘Yambu mare-ni yambu tenga numanuna molemú mélale naa kanuku, mongale-ni kangiele mindi kanuku kaí piliiku yu kape niku yunga bi paka tonjuku ung nilimele mele na aku-siku kanuku kene gólu toku nilimele yimandu manda pundu toku ung sika mare kapula niku sangi.’ nimbu ung ima niker.

¹³ Yi kanuma-ni na moliu nilimele mele aku-sipu, sika na kelep tundu lem aku kapulako. Pulu Yili-nga kongun tenjimbundu aku-sipu kelep topu moliu. Mola na numanu sumbisipa pípili, kongun tepu, mulundu lem eni liipu tapunjumbundu aku-sipu, tepu, moliu.

¹⁴ Krais-ni na numanu monjulemú mele piliipu kene kongun ili manda mundupu naa kelep, ‘Yambu mare-ni na kanuku kis piliingí kene ulu te mólu.’ nimbu, we ambulupu moliu. Na piliiliu: Yi tiluele yambumanga pali kulunjurum akiliinga oliu pali kulurumuluko. ‘Akili sika tirim.’ nimbu aima tondulu mundupu piliipu kene, yu-ni na aima lakupa numanu monjupa kene aku-sipa tinjirim mele piliipu kene ‘Kongun teliu ili naa tindu lem kapula naa temba.’ nimbu kongunale we tepu moliu.

¹⁵ Akiliinga-pe oliu yambumanga pali nimba we naa kulunjurum. ‘Oliu, Krais-nga, kona molemulu yambuma oliuliu tepu molomulú

mele numanale-ni piliipu naa molamili. Oliunga nimba kolunjupa lomburupa ola mulurum yili mindi piliipu molupu yu kanupa kaí piliimba uluma mindi tepu molamili.’ nimba yu-ni oliunga nimba aku tinjirim.

¹⁶ Aku-sipu piliipu kene na ui Krai-nga ungma naa piliipu numanu topele naa topu kene mananumanale-ni piliipu yambuma apururundu mele lupa; ekupu aku-sipu yambuma naa apuruliu. Numanu-uele pirim kene sika ui Krai kepe aku-sipu apurupu, yu mulurum mele piliipu sundurundu, akiliinga-pe ekupu yu aku-sipu piliipu naa apuruliu.

¹⁷ Akiliinga, yambu te Krai-kene tapú-topa molemú kene Pulu Yili-ni yambu kanili ‘Yu yambu konale mulupili.’ nilimú, yu sika yambu konale molemú. Ui tepa kis-sipa mulurum uluma kamu mania purum. Ekupu ulu konama ,yu-kene, wendu olemú.

¹⁸ Ulu kona ima pali Pulu Yili-ni mindi telemú. Oliu ui yu-kene ele-tu mulurumu mele ‘Ekupu aku-sipu naa molamili. Oliu-kene yu-kene kapula-kapula molamili.’ nimba Krai oliu sirim akili-ni oliu yu-kene kapula-kapula molemulu. Aku tepa kene ‘yambuma yu-kene ele-tu molemele mele munduku kelku na-kene kapula-kapula molamili.’ nimba ,Pulu Yili-ni, kongun akili na sirim.

¹⁹ Oliu Pulu Yili-kene aku-sipu kapula-kapula molemuláliinga pulele i-sipa mele: Krai-ni oliunga nimba tinjirimeliinga Pulu Yili-ni oliu mana-yambuma-kene yu-kene ele-tu naa molupu kapula-kapula molomulú kupulanumele

liipa sumbi sinjirim. Aku tinjirimeliinga Pulu Yili-ni yambumanga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘aku teku kis-siringeliinga kot naa tenjambu.’ nirim. Penga ‘Yambuma-kene nakene kapula-kapula molamili.’ nimba Pulu Yili-ni “Ung kanili yambuma niku sangi.” nimba kongun akili na sirim.

²⁰ Na aku-sipa makó topa kongunale sirimeliinga na Krai-nga kerale manda lepu molupu yu-ni nandu “Yambuma ninjui.” nilimú mele ungma andupu yambuma nimbu sinjiliu. Akili i-sipa mele: Pulu Yili yu-ni ‘Enini i-siku i-siku teangi.’ nimbáandu nandu “Ninjui.” nirim mele andupu ninjiliu. Pe ekupu na-ni Krai-nga kerale manda lepu molupu yunga alko topu eni aima tondulu mundupu mawa tepu kene “Pulu Yili-kene ele-tu mele molemelále munduku kelku yu-kene wasie kapula-kapula molangi.” niker.

²¹ Ulu-pulu-kis te naa tirim yili Pulu Yili-ni ‘Yi kanili-ni oliunga ulu-pulu-kísima tepa liipa mipili.’ nimba yu sirim. Aku tirimeliinga yu sika ulu-pulu-kis tili yi te mele tirim. Pulu Yili-ni aku tirimeliinga oliu Krai-kene wasie tapú-topu molupu kene Pulu Yili-ni oliu kanupa kene ‘Yambu sumbi-nílima.’ nimba piliilimú.

6

¹ Na Pulu Yili-kene kongun tapú-topu tepu molupu kene ya nindu ung kaniliinga ung te wasie eni tondulu mundupu nimbú teker: “Eni Pulu Yili-ni we kondu kolupa kene ,eni liipa tapunjupa tepa kunjurum ulu kanili, ‘We naa

tirim. Tirim ulele we mania naa pupili.' ni-angi. 'Ui eni we kondu kolupa kene tepa liirim kene muluring mele ekupu aku-sikuko molangi. Numanu topele toku ulu-pulu kaíma naa tekú mulungí kene kapula naa temba.' niker.

² Niker akiliinga ung te Pulu Yili-ni nimba mele:

"Na-ni eni we kondu kolumbu tirindu enale wendu urum kene eninga, ung niringma, piliirindu. Eni mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipu na-kene wasie molku kunjingí kupulanum-na liipu monjumbu enale wendu urum kene eni liipu tapunjupu tepu liirindu."
Asaya 49:8

nirim. Na-ni eni aima nimbu siker: Piliai. 'Pulu Yili-ni nirim ena akili aima ekupu.' Ekupu Pulu Yili-ni yambuma we kondu kolumba enale. Ekupu Pulu Yili-ni yambuma tepa liipa, mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipa yu-kene wasie molku kunjingí kupulanum-na liipa monjumba enale.

6:3-13 Poll-ni Krai-nga Kongun Tinjirimeli-inga Mindili Nurum Mele Ung Te

³ 'Nanga kongunale mania naa pupili, ung-taka naa tonjangi.' nimbu yambuma na kanuku kis piliiku ungele naa piliiku liingí ulu te naa teliu.

⁴ Akili mólu. 'Yambuma-ni na kanuku kene 'Pulu Yili-nga kendemande-yili moliu.' niku piliangi.' nimbu aku teliu. Na-kene ulu mare

wendu olemú kene telii mele kanuku kene ‘Yu sika Pulu Yili-nga kendemande-yili.’ niku piliingí uluma i-sipa mele:

1 Bunima, na, kene wendu olemú kene ‘En-embu tokum.’ naa nimbu, tondulu mundupu moliu;

ulu buni lupa-lupama na-kene wendu omba, na teku kis-silimele uluma wendu omba, na mindili nombu moliu uluma wendu olemú.

5 1 Ena marenga, enini na kimbulu-ni toku, 1 ena marenga, ka siku,

1 ena marenga, yambuma-ni pali na-kene arerembi kolku nangale toku lkisiku sukundu-sukundu oku máku toku na teku mundu-mong tenjilkemelako.

Na kongun mindili sipu tepu,

1 ena marenga, uru naa pepu,

1 ena marenga, engle-ni kolupu moliuko.

6 1 Yambuma-ni na kanuku kene ‘Pulu Yili-nga kendemande-yili molemú.’ niku piliingí mele i-sipako: 1

Na ulu kake tílima tepu,

piliipa kungnjuli kaiéle ambulupu,

ólo-pangí tipili molupu,

yambuma kondu kolupu tepu konjuliu;

na Mini Kake Tiliele-kene tapú-topu molupu,

yambuma numanu monjuliu ulu akili gólu naa topu aima sika numanu monjuliu;

7 sika ungma nimbu,

Pulu Yili-nga tondulale-ni kongun telii;

yambuma ele tingíndu ele kupanda mélema kima ekendu-ekendu gi siku ambululimele mele na aku-sipu ulu sumbi nílima ambololiu;

⁸ yambu mare-ni nanga bili paka tonjuku,
mare-ni nanga bili toku mania munduku;
mare-ni nanga ung-bulkundu ninjiku,
mare-ni na kape nilimele.

Kongun sikama sumbi-sipu teliu akiliinga-pe nandu “Kongunale nu gólu toku tekenu.” nilimele;

⁹ yambuma-ni na kanuku bi silimele akiliinga-pe “Wasie molamili.” naa niku, liiku bulu silimele.

Wale mare ‘Aima kolkur.’ nimbu piliiliu akiliinga-pe kona pupu we moliu.

Na teliu mele kanuku kis piliiku kene ‘Munduku kelkunu numanu topele tani.’ niku, mani singíndu tolemele akiliinga-pe na toku naa kongnjulemele.

¹⁰ Na taki-taki numanu kis pulele pelemú akiliinga-pe ‘Akili temba nomba tipili.’ nimbu numanu sipu moliu;

korupale moliu akiliinga-pe yambu lupama ‘Kamakoma molangi.’ nimbu kupulanum te akisinjiliu;

méle tiluri kepe naa nosiliu akiliinga-pe méle lupa-lupama pali nosiliu.

‘Yambuma-ni na kanuku kene ‘Yu sika Pulu Yilinga kendemande-yili molemú.’ niku piliangi.’ nimbu aku-sipu tepu moliu.,

¹¹ Korin-yambuma, na-ni ung te mo naa topu, pali enindu nimbu para siker. Na-ni eni aima lakupu numanu monjuliu.

¹² Na-ni eni ‘Kondu naa kolupu mundupu kelambu.’ aima kapula naa niliu akiliinga-pe eni na ‘Kondu naa kolupu mundupu ke-

lamili.’ nilimeláliinga ,numanu tiluna naa pupili molemulu,.

¹³ Lapalii-ni eninga kangambulamandu nilimele mele ekupu na-ni ‘Eni nanga kangambulama.’ nimbu kene enindu i-sipu niker: ‘Na-ni eni numanu lakupu monjulu mele eni na akusiku numanu lakuku monjangi.’ nimbu niker.

6:14—7:1 Krais-nga Yambuma Pulu Yili-nga Lku Kake Tiliele Molemeláliinga Ulsukundu Molemele Yambuma Kene Tiluna Tapú-Toku Naa Molangi Ung Te

¹⁴ Krais-nga yambuma ‘Krais sika’ niku naa piliilimili yambuma-kene tiluna tapú-toku naa anduku, tapú-toku kongun naa teku, méle taropu tapú-toku naa tai. Ulu-pulu-kísma kene ulu sumbi-nílma kene liiku tere leku kapula kongun tinglíye? Pa tiliele kene súmbulu tuliele kene elsele nambi-sikulu tapú-toku mulunglíye? ,Akili aima kapula mólu, akiliinga ,tiluna tapú-toku naa molai,.

¹⁵ Krais kene kurumanga nuim tepa kis-sili ,Seten, kene numanu tiluna pupili molembel-eye? Krais-nga ungele piliilimili yambuma kene Krais-nga ungele naa piliilimili yambuma kene numanu tilu-sipa pelemúye?

¹⁶ Pulu Yili molemú lku-tembollaliinga lku-sulumina kake tilina kuru kuyungí mélema kapula meku puku popu tungíye? Oliu, kona molupa mindi puli Pulu Yili-nga sulumina kake tiliele molemulu, yu oliu-kene molemú kanili. ,Yu-kene aku-sipu molemuláliinga, ung te Pulu Yili-ni ui nirim kanili. Yu-ni nimba mele:

“Na nanga yambuma-kene tiluna tapú-topu molupu,
     eninga suku-singina molupu enini wasie andumulú.

Na eninga Pulu Yili molumbu;
     enini nanga yambuma mulungí.”

nirim. *LLipai 26:12, Isikiel 37:27*

¹⁷ ıYa nikerı akiliinga

‘Auliele-ni nimba mele:

    ıUlsukundu-yambuma kene, we-mélema angnjiku

    kape niku popu tolemele yambuma kene,ı

    enini-kene tiluna naa molku,

    munduku kelku puku

    kolea tenga-lupa molu-pai.” *Isikiel 20:34,41*

“Kalaru mululi mélema ıulsukundu-yambuma-ni

    angnjiku popu tolemele mélema,ı kene

ulu-pulu-kis pelemú mélema kene

    kanuma naa ambolku,

    méle akuma-kene ulu te naa teai.”

Asaya 52:11

“Naa ambulungí kene

    na-ni “Molamili wai.” nimbu

    eni yandu liimbu.” *Jeremaya 32:38*

¹⁸ “Na eninga Lapale molumbu,

    eni nanga kangambulama mulungí.

Na Pulu Yili,

    mélemanga pali tondulale pelemú yili-ni

    aku-sipu niker.” nirim.’

Samuel

Aelepale 7:14,8

kanili.

7

¹ Nanga numanu monjuliu angmene, Pulu Yili-ni ɽyunga yambu mulungí yambuma, ɽkene aku-sipa nimba panjurum ungma eni-kene na-kene pelemáliinga piliipu kene, kangikundu kepe numanukundu kepe minikundu kepe kalaru monjulemú uluma mundupu kelepú, Pulu Yili-kene mundu-mong tepu liipu ai sipu kene ulu kake tili sikama tepu molamili.

7:2-16 Korin Krai-nga Yambuma-Kene Ulu-Pulu-Kis Te Pirimele Penga Numanu Topele Toku Kanuku Kis Piliiringeliinga Poll Aima Numanu Sirim Ung Te

² Eni ɽalsuku, na numanu lakuku monjai! Na-ni ɽeninga, yambu te tepu kis naa sipu, ‘Yambu te tepa kis-sipili.’ nimbu ulu te naa tepu, gólu topu yambu tenga-lupa mélema torolupu naa liipu, ulu akuma naa tirindu.

³ Akiliinga-pe aku niker ung kanili-ni na-ni ‘Eni tekú kis-singi.’ nimbúndu naa niker. ɽAkiliinga-pe eninga yambu te tepu kis naa sirindu akiliinga na nambimuna liiku bulu sikimiliye?, Na-ni ui enindu nindu mele i-sipa: “Na-ni eni aima tondulu mundupu numanu monjuliáliinga eni numanu monjuliu mele ulu te-ni kapula topa mania naa mundumba kululi ulele-ni kepe, we kona molupu kene buni te wendu ombá ulu te-ni kepe, eni numanu monjupu ‘tapú-topu molemulu mele molamili.’ nimbu moliu kupulanumele kapula pipi naa simba.” nirindu. Na-ni

eni aku-sipu numanu monjuliáliinga “Teku kis-sikimili.” naa nilka.

⁴ Na-ni enindu nikerale ‘piliiku naa sundungí. Uluma pali sumbi-siku teku kunjingí.’ nimbu tondulu mundupu piliipu kene enindu sumbi-sipu nikerale. ‘Eni telemele mele yambuma piliangi.’ nimbu eni aima olandupa kape nimbu temani topu siliu. Ulu buni pulele wendu olemú kene eni molemele mele piliipu kene na aima numanu lakupu sipu numanu tondulu olandupa pupili moliu.

⁵ ıAku-sipu moliáliinga pulele niambu:, Ui na kolea Masedonia propinj pupu kene, ıeni Korin-yambuma molku kis-siring mele piliipu kene, numanu waengu naa nipili laye-kolte kepe kapula naa mulurundu. Na-kene ulu buni lupa-lupama wendu urum. Yambuma-ni na-kene ele mele teku tombulku ung pulele niring; numanuna sukundu buni tepa mini-wale purum-na kapula naa mulurundu.

⁶ Akiliinga-pe Pulu Yili-ni yambu aima numanu buni pípili molemelema ‘numanu waengu nipili molangi.’ nilimú Pulu Yi kanili-ni na ‘numanu waengu nipili mulupili.’ nirim kene Taitas na mulurunduna urum akiliinga na numanu waengu nipili mulurundu.

⁷ Akili sika akiliinga-pe yu na mulurunduna urum akili-ni mindi Pulu Yili-ni na ‘numanu waengu sipu molambu.’ ni naa nirim, mólu. Eni Korin-yambuma Taitas yu ‘numanu waengu sipa mulupili.’ niring akili-ni Pulu Yili-ni na ‘numanu waengu sipu molambu.’ nirimko. Taitas-ni nandu ıeni teku molemele mele nimba sirim

piliipu kene na numanu aima olandupa si rindu uluma i-sipa mele: „Na kanamilika!” niku waka kolku, na ui teku kis-siku, na teku numanu kis panjinjiring mele munduku kelku alsuku numanu topele toku eni na-kene ‘kapula-kapula molamili.’ niku numanu pulele liiku munduring mele nimba sirim piliipu kene na numanu aima olandupa sirindu.

⁸ Na-ni pepá ui topu mundurundele kanuku kene eni sika buni tirim akiliinga-pe akili mandako, „na-ni pepá topu sirindu mele piliiku tiringeliinga, ena laye-kolte eni numanu buni pípili muluring akili ulu te mólu. Sika na-ni pepá topu eni sirindele-ni eni ena laye-kolte mindili nuring kene piliipu kene kondu tirim akiliinga-pe

⁹ ekupu na numanu siker. Na-ni eni buni sirindu akiliinga numanu naa siker. Eni buni sirindu akili-ni eni numanu topele tunjurundu akiliinga na numanu siker. Pulu Yili yu-ni ‘Ulu buni akili eni-kene wendu upili.’ nirim-na na-ni pepá topu sirindu akili-ni eni laye-kolte kepe tepu kis naa sirindu.

¹⁰ Eni Pulu Yili-ni buni silimú akili-ni ‘Eni teku kis-silimele mele kanuku kis piliiku numanu topele toku, mindili nolkemela kupulanum-na wendu oku, yu-kene wasie molku kunjingí kupulanum-na pangí.’ nimba liipa monjulemú-na akili kaí, ulu te mólu. Akiliinga-pe mana wendu olemú ulu buni akuma-ni kululi ulu-pulele wendu olemú.

¹¹ Eni piliiku kene, Pulu Yili-ni buni ili silimú akili-ni ulu kaí lupa-lupama eni-kene wendu

olemáliinga ‘papu silimú’ niku mimi-siku piliiku molangi. Buni akili-ni ulu kaí lupa-lupama enikene wendu olemú mele i-sipa:

Ui we muluring akiliinga-pe topele toku ekupu ‘Ungma mimi-sipu piliipu, ulu-pulukis te oliu-kene naa pípili aima sumbi-sipu molamili.’ niku telemele ulele kene,

yambuma eni gólu toku ₁“Teku kis-silimele.”₁ nilimele ungma eni mong toku ningíndu toya toku telemele ulele kene,

₁eninga yi te-ni tepa kis-silimú kene₁ eni pipili kolku yu ung-mura silimele ulele kene,

₁‘Yi te-ni tepa kis-sirim kene ulu te naa tepu we mulurumulaliinga Pulu Yili-ni oliu “teku kis-sikimilieliinga mong liikimele akiliinga enini mindili nangi.” nimbá.’ niku₁ miniwale munduku molemele ulele kene,

‘Oliu ₁Poll alsupu, kanámuluka. ₁Yu-kene₁ kapula-kapula molamuluka.’ niku molemele ulele kene,

yi te-ni tepa kis-silimú kene eni tondulu munduku yu liiku sumbi silimele ulele kene,

₁tepa kis-silimú yili₁ ‘Tepa kis-silimáliinga pundu tupili’ niku tondulu munduku telemele ulele kene,

ulu kaí telemele kanuma-ni pali ulu-pulu-kis enikene pímele eni naa ambulúngi mele liipa ora sipa, akiliinga mong te wendu ombá kene enikene “Pundu tangi.” nimbá mong te naa pekem mele liipa ora silimú.

¹² Akiliinga, sika eni buni sirim pepále na-ni ui topu sirindu akiliinga-pe ‘Yi te-ni tepa kis-sirim.’ nimbu piliipu kene pepá kanili topu naa

sirindu. ‘Yi kanili-ni yambu te tepa kis-sirim.’ nimbu piliipu kene topu naa sirinduko. Yambu talenga mendepulu pepá topu eni naa sirindu. ‘Eni na aima lakuku numanu monjulemele mele Pulu Yili kanupa mulupili eni-enini aima piliiku konjangi.’ nimbu pepá kanili eni topu sirindu. ‘Pepá topu kene “Ne tepa kis-sirim yili-kene teai.” nirindu mele piliiku kene sumbi-siku tiring ulu kanili-ni eni na numanu aima lakuku monjulemele mele liipa ora silimú.’

¹³ Akiliinga ‘na-ni eni pepá kanili topu sirindu kene kanukuliinga muluring mele kanuku kis piliiku numanu topele toku, teku kunjuring mele piliipu kene, na numanu waengu nipili mulurundu.

Pe akiliinga mindi numanu waengu nipili numanu sipu naa mulurundu. Taitas numanu lakupa liipa mundupa kene eni muluringna urum kene eni pali yu liiku tapunjuringeliinga Taitas yu numanu waengu nipili mulurum akili kanupu kene na numanu aima ola-kilia sirindu.

¹⁴ Sika ui Taitas piliipa mulupili eni kape nirindu ung kanuma yu pupaliinga kanurum kene ‘Aima sika nim.’ nimba kanurumeliinga na pipili naa kulurundu. Ui enindu ung nirindu ungma aima sika nirindu mele penga Taitas piliipa mulupili eni kape nirindu ungele aku-sipa sikako.

¹⁵ Taitas eni muluringna urum kene eni mini-wale munduku mundu-mong teku ‘Papu únu. Wasie molamili.’ niku, yu-ni ung nirim mele li-iku ai siku piliiku liiku tiring mele kanurum mele ekupu alsupa piliipaliinga eni kondu kolupa

numanu olandupa monjulemú.

¹⁶ Ekupu na piliiker, ‘Eni uluma pali sumbi-siku teku kunjingí.’ nimbu tondulu mundupu piliipu kene na numanu sipu moliu.

**Kolomong-Auli 8-9 Poll-ni
Krais-nga Korin-Yambumandu
“Kolea Judia Distrik Krais-nga
Yambu Molemelema Ku-Moni
Sangi Liiku Máku Tangi.” Nirim
Ung Te**

8

8:1-15 “Kolea Judia Distrik Muluring Krais-nga Yambumanga ‘Ku-Moni Liipu Tapunjupu Samili.’ Niku Wewu-Siku Liiku Máku Tangi.” Nirim Ung Te

¹ Kapula, angmene, ekupu ıung te-lupa ni-ambuı: ‘Masedonia propinj Krais-nga yambu-talape molemelema pali Pulu Yili-ni we kondu kolupa liipa tapunjurum-na molemele mele eni piliangi.’ nimbu ya nimbu siker:

² Yambu kanuma-kene buni pulele wendu urum, aima mindili nuring uluma-ni enini ı‘Molku kunjingínje mola molku kis-singínje.’ nimbaı, manda munjorum kene enini aima auli-teku numanu siku muluring. Enini aima korupa pupili muluring akiliinga-pe ı‘Krais-nga yambu-talape mare mélema mólu tolemúmaı, enini ku-moni mélema liipu tapunjupu samili.’ niku ku-moni pulele wewu-siku siringko.

³ Enini tiring mele ,kanupu kene, na-ni 'Eni Korin-yambuma piliangi.' nimbu para sambu. Masedonia propinj yambuma-ni 'Ku-moni simulú.' niring mele siku kene, penga alsuku mare wasie ola-kilia liiku siringko. Eni-enini numanale-ni piliiku kene

⁴ na aima tondulu munduku mawa tekú kene niku mele: "Pulu Yili-nga yambu kake tili ,kolea Judia distrik molemelema kolea marenga Kraisinga, yambuma-ni ku-moni liiku máku toku singí tekemele oliu-ni kepe wasie liipu tapunjupu samili." niring.

⁵ Aku niring kene piliipuliinga 'Enini ku-moni singí.' nimbu piliirindu akilinga-pe enini aku-siku mindi naa tiring. Eni-enini ui Auliele siku kene, penga mindi Pulu Yili-ni "Teai." nirim ung te piliipu na-ni eninindu nirindu ungma numanu tale-tepa naa pípili 'Aima piliipu liipu teamili.' niku sumbi-siku tiringko.

⁶ ,Masedonia propinj yambuma-ni aku-siku tiringeliinga piliipu kene, eni Korin-yambuma-ni ,Judia distrik yambuma, we kondu kolku liiku tapunjuring ulele pulu monjuku tiring kene 'Taitas-ni eni ku-moni liiku máku tungí mele liipa tapunjupili.' nimbu eni muluringna "Pui." nimbu liipu mundurundu mele 'Aku-siku liiku tapunjungí ulele kamu pora nipili.' nimbu yu alsupu eni molemelena liipu mundumbu teker.

⁷ Eni 'Teamili.' nilimele uluma pali aima tondulu munduku olandupa telemele kanili. Kraisinga ungele 'Sika' niku tondulu munduku pilingíndu aima ola-kilia tondulu munduku piliiku munduku naa kelemele. 'Aku-sipu piliipu

molemulu mele yambuma piliangi.’ niku táka-niku naa nilimele. Tondulu munduku yambuma niku silimele. Eni aima auli-tepa piliipa kungn-juli pípili Pulu Yili-nga ungele piliiku molemele. Numanu tale naa pepa gólu tuli ung te enikene naa pípili ‘Pulu Yili-nga ungele aima olakilia piliipu tepu molamili.’ nilimeleko. (Na-ni eni pulu monjupu numanu munjurundeliinga) eni na aima olandupa numanu monjulemeleko. Ulu akuma olakilia telemele mele ekupu akusiku ‘Yambuma liipu tapunjupu ku-moni samili.’ nilimele ulu kaí akili kepe olandupa teangi.

⁸ Ya eni Korin-yambuma “Teangi.” niker akili eni tondulu mundupu mani sipu naa niker. ‘Eni Korin-yambuma numanu monjulemele mele akili aima sika telemelenje manda monjupu piliambu.’ nimbu ‘Yambu mare-ni yambu lupama kondu kolku ‘aima liipu tapunjamili.’ nilimele mele piliangi.’ nimbu, nimbu siker.

⁹ Oliunga Auli Yesos Kraisi-ni eni we kondu kolupa kene tirim mele eni piliilimili. Yu-ni méle pulele lupa-lupama nusurum akiliinga-pe yu-ni ‘Eni liipu tapunjambu.’ nimba kene yu yi-korupale mulurum. ‘Na korupa pumba kene eni méle pulele lupa-lupama nusingí.’ nimba eninga nimba yu ‘korupale molambu.’ nimba yi-korupale mulurum.

¹⁰ Ku-moni liiku máku toku singéliinga, na-ni tingí mele piliiker mele niambu: ‘Punie uieliinga eni , ‘Liipu tapunjamili.’ niku, ku-moni mare pulu monjuku liiku máku turing kanili ekupu kamu liiku máku toku pora sangi.’ niker. Koleamanga pali yambuma-ni penga ‘Liipu tapun-

jamili.’ niring akiliinga-pe eni Korin-yambuma-ni kumbi-leku ‘Liipu tapunjamili.’ niku, kumbi-leku ku-moni liiku máku turingko.

¹¹ Aku-sipaliinga ui liiku tapunjungíndu numanu siku kumbi-leku ‘Liipu tapunjamili.’ niring mele ekupu aku-siku piliiku kene lupa-lupa ku-moni ambolku molemelema mimi-siku piliiku kamu ku-moni singíma liiku máku tangi.

¹² Yambu te-ni ‘Yambuma aima liipu tapunjambu.’ nimba kene yu-ni nosilimú mélemanga méle mare numanu sipa liipa yambuma tapunjupa silimú kene yu-ni silimú mélema Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú. ‘Yambu te-ni ‘Liipu tapunjambu.’ nilimú kene, Pulu Yili-ni yundu “Nu ku-moni kene méle naa nosulluma liikunu si.” ni naa nilimú kanili.

¹³ Na-ni ‘Yambu mare mindili nolemelema mindili naa noku, mindili naa nolemelema mindili nangi.’ nimbu naa niker. ‘Na-ni eni pali mélema kapula-kapula nosangi.’ nimbu niker.

¹⁴ Ekupu eninga we nosulimele mélema mólu tolemú yambuma liiku tapunjungí. Kanu-kene penga walse eni mélema mólu tomba kene eni ekupu liiku tapunjuku mélema sikimili yambuma méle pulele nosuku kene eni liiku tapunjungí kene kapula-kapula mulungí.

¹⁵ ‘Kapula-kapula teku mulungéliinga, ung te Pulu Yili-nga bukna molemú. Akili i-sipa mele:

‘Yambuma langi-maana liiku máku turing kene,
pulele liiringma tondulu olandupa naa
nusing; wallú teku liiringma mólu naa turum.

„Pulele liiringma kepe wallú teku liiringma kepe,
 kapula tirim.’ *Wendu Uring 16:18*
 nimba bukna molemú kanili.

8:16—9:5 Poll-ni “Taitas Kene Yi Tale Kene Eni Korin-Yambuma-ni ‘Ku-Moni Nosilimelema Puku Lii-Pangi.’ Nimbu Eni Molemelena Liipu Mundumbu Teker.” Nirim Ung Te (8:1 pulu monjukunu kanui)

¹⁶ Na-ni ‘Eni kondu kolupu liipu tapunjambu.’ nimbu piliiliu mele Pulu Yili Taitas-nga numanuna mulurumeliinga Taitas-ni ‘Eni kondu kolupu liipu tapunjambu.’ nimba piliipa molemúko, akiliinga Pulu Yili-kene “Angke” niker.

¹⁷ „Taitas aku-sipa piliipa molemáliinga na-ni yundu nimbu mele: “Korin-yambuma molemelena pukunu, yambuma liiku tapunjukunu “Ku-moni singíma kamu liiku máku tangi.” pukunu ni-pui.” „ niker kene piliipaliinga numanu sipa ‘Aima aku-sipu te-pumbu.’ nikem. Yu-ni yunu numanale-ni piliipa ‘Aima aku-sipu teambu.’ nimba piliipa molemú akiliinga „na-ni aku-sipu Pulu Yili-kene “Angke” niker „.

¹⁸⁻¹⁹ Oliunga angin te “Taitas-kene wasie tapú-toku pangli.” nimbu liipu mundukur, temani-kaiéle andupa topa silimáliinga yi akili Kraisinga yambu-talapema-ni pali ‘Yu kapula telemú.’ niku kape nilimele yili. Yi kanili makó topu liipu mundukureliinga ung-pulu te wasie pelemúko. Ku-monima liipu kene „Jerusalem-ndu „ simulúndu membu pumulú kene Kraisinga yambu-talapema-ni pali yi kanili makó toku kene

“Oliu-kene wasie tapú-toku pangi.” niring. Aku-siku niring piliipu kene yu eni Korin-yambuma molemena “Pui.” nimbu yu liipu mundukur. Kondu kolupa ɽliipa tapunjuliɽ kongun kanili ‘Yambuma Auliele kape ningí kene yunga bili ola pemba.’ nimbu ‘Aima teamili.’ nimbu molemulu. ‘Oliu-ni ‘Enini aima liipu tapunjamili.’ nimbu molemulu mele kepe kanangi.’ nimbu ku-moni kanuma membu pumulú.

²⁰ ‘Eni ku-moni pulele liiku tapunjuku singíma oliu-ni liipu kene ɽJerusalem membu pumulú kene ku-moni siringɽ yambuma-ni ɽ‘Oliu-ni ku-monima tepu bema sirimulu.’ nikuɽ ‘oliunga ung-bulkundu ninjiku ung-mura naa sai.’ nimbu ɽoliunga anginele enini kanuku kaí piliiku kape nilimelale kene wasie tapú-topu andamiliɽ.’ niker.

²¹ ‘Kondu kululi kongun ili temulú kene Auliele-ni ‘Teku konjukumele.’ nimba kanupili.’ nimbu ku-moni singí kanuma mimi-sipu nokupu kaí tembu teker. Akiliinga-pe akili mindi mólu. ‘Yambuma-ni kepe tekemulu mele kanuku kene ‘Teku konjukumele.’ niku kanangiko.’ nimbu ɽ‘Angin kanili wasie teamili.’ nikerɽ.

²² Oliunga angin te ‘Elsele-kene wasie tapú-toku pangi.’ nimbu liipu mundukurko. Yi kanili-ni wale pulele kongun tondulu mundupa mimi-sipa tirim mele kanurundu. Ekupu kepe ‘Korinyambuma-ni aima sika ku-moni liiku tapunjuku singí.’ nimba tondulu mundupa piliipaliinga “Eni molemena aima pambu.” nimba molemú.

²³ Taitas liipu mundukur yi akiliinga ung te i-sipa molemúko: Yunu-ni na-kene wasie tapú-

topulu Pulu Yili-nga kongunale andupu tepulu eninga kongunuma tenjilimbulu yili. Angingale ungilí-selenga ung te wasie niker: Elsele Kraisinga yambu-talapema-ni “Eni Korin-yambuma molemelena pale.” niku liiku mundukumele yisele-ni kongun telembele tingláliinga Kraiskape nikulu yunga bili paka tonjilimbele.

²⁴ Aku-sipaliinga ‘Poll-ni oliu telemulu mele temulú akili Kraisinga yambu-talapema nimba sipa oliu kape nilimú mele yambu-talape lupama-ni ‘Aima sika aku-siku molemele.’ niku kanangi.’ niku yambuma numanu monjulemele mele yi yupuku ungi ima aima kanangi liiku ora sangi.

9

Kolomong-Auli 9 Poll-ni Korin-Yambumandu “Kraisinga Yambu Kolea Judia Distrik Molemelema Engle-ni Aima Koleméláliinga Liiku Tapunjuku Méle Mare We Sangi.” Nirim Ung Te (Kolomong-auli 8-9 palimanga ung te)

¹⁻² Eni Korin-yambuma-ni tondulu munduku ‘Judia distrik yambuma, aima liipu tapunjamilika!’ niku molemele mele piliiliuko. Liiku tapunjungíndu teku molemele mele ‘Kraisinga yambu, kolea Masedonia propinj molemele yambuma numanu sipu temani topu sipu ‘eni Korin-yambuma, kape nimbu kene kolea Akaya propinj lelemú ‘kolea-auli Korin-,yambuma-ni punie uieliinga kene yandupa kepe ‘Liipu tapunjupu mélema samili.’ niku nokuku muluring mele Masedonia-yambumandu nimbu

sirindu. Nimbu sirindu kene piliiku kene 'Korin-yambuma-ni telemele mele manda monjupu teamili.' niku enini pulele-ni mélema singí uluma telemeleko, akiliinga, Pulu Yili-nga yambu numanu kake tili ,kolea Judia distrik molemelema koleamanga pali Kraisi-nga yambuma, liiku tapunjuku we singí ku-monima liiku máku toku molemele ,mele eni Korin-yambuma piliilimiláliinga, eni ung ,pulele, pepána naa topu simbu kene kapulako.

³⁻⁴ Akiliinga-pe na ombú kene Masedonia propinj yi mare wasie úmulu lem eni ,Korin-yambuma,-ni ku-moni singíma kamu naa liiku máku túngi lem na-ni kape nimbu eni telemele mele yambuma temani topu sirindu mele piliipu kene aima pipili kolumbu. Eni ,Korin-yambuma, kepe pipili kulungí. Akiliinga piliipu kene, 'na eni mulungína ombú kene yambuma kape nimbu temani topu sirindu mele aima sika akusiku teai. Yambuma-ni 'Poll-ni gólu turum. ,Yu-ni Korin-yambuma we kape nirim.,' niku naa piliangi. ,Ku-moni liimbu ombúma sika liiku máku toku pora sangi.' nimbu oliunga, angin yi ,yupuku, kanuma eni molemelena liipu mundukur.

⁵ ,Na kene eni Korin-yambuma kene oliu pipili naa kolamili.,' nimbu ,oliunga, angin ,yi yupuku akumandu, tondulu mundupu kene nimbu mele: "Na ui naa pambu enini kumbileku puku, Korin-yambuma liiku tapunjuku, singí ku-moni liiku máku tolemelema kamu liiku máku toku nosuku molangi na wambu akiliinga eni molemelena liiku tapunjangi kumbileku

pai.” nimbu liipu mundukur. Pe “Simulú.” niku panjiring mele kamu liiku máku toku kene na nokuku molangi ombú kene piliikuliinga numanu waengu nipili yambuma liiku tapunjungí ku-moni pulele na wewu-siku singí. ‘Kamu naa nosuku nokuku molangi úndu lem ‘Poll-ni oliu ku-moni-takis tomulúma omba liikim. Oliunga mélema oliuliu we nosupu kolea Judia distrik yambuma naa silkimulanje kapula.’ niku, numanu kis panjiku singí kene kapula naa temba. Aku-sipu nimbu piliipuliinga na ui naa wambu oliunga yi anginipilikendu “Eni liiku tapunjangi pai.” nimbu liipu mundukur.

9:6-15 Puniena Langi-Bo Pulele Mundulimulu Kene Langi Pulele Yandu Liipu Nosilimuluko, Akiliinga Ung-Pulu Te (Kolomong-auli 8-9 palimanga ung te)

⁶ ‘Ku-moni wewu-siku sangi.’ nimbu, nikere-liinga ung-pulele niambu piliai. Yambu te langi koltale bo tolemále-ni langi koltale liipa nolemú; langi pulele bo tolemú yambale-ni pulele liipa nolemú.

⁷ Yambuma-ni yambuma liiku tapunjuku mélema numanu siku sumbi-siku silimele akuma Pulu Yili-ni kanupa numanu monjulemáliinga eni yambuma lupa-lupa numanale-ni piliiku kene ‘Ku-moni i-sipu yambuma liipu tapunjupu samili.’ niku piliiku kene sangi. Numanu kis panjiku naa sangi. ‘Naa silkimula akiliinga-pe yambuma-ni “Sai!” niku tondulu munduku mawa tekemelaliinga sikemulu.’ niku singí kene kapula naa-ko temba.

8 Pulu Yili-ni eni méle aima pulele manda simba ,kene, nosuku kapula tinjingí, taki-taki ,numanu waengu nimbá uluma kene, kongun tingí uluma kene, mélema, mólu tombama pali manda sipa kapula tenjimba akiliinga ,numanu kimbu naa siku yambuma liiku tapunjuku mélema sangi., ‘Eni liiku tapunjuli ulu kaíma pali kapula tenjangi.’ nimba aku temba.

9 Ulu akiliinga ung te Pulu Yili-nga bukna molemú, akili i-sipa mele:

‘,Yambu te puniemanga langi pulele
     bo tolemú mele yambu kaí te-ni,
 yambu-korupama liipa tapunjupa
     méle pulele andupa moke tepa silimú;
 penga aku-sipa kondu kolupa
     tepa konjulimú ulu kaíma
     taki-taki pepa mindi pumba,
 ,Pulu Yili piliipa molumba.,’ *Konana*
112:9

nilimú kanili.

10 ‘Langi-bo tolemú yili-ni langi-bo tupili.’ nimba boma silimú ,Pulu Yili,, yu-ni we-yambuma ‘langi lupa-lupama nangi.’ nimba silimú Pulu Yiliko, yu-ni ‘Eni yambuma liiku tapunjangi.’ nimba méle aima pulele simba. Eni kondu kolupa tepa kunjuli ulu kaíma tingí kene ‘Olandupa-olandupa teangi.’ nimba liipa tapunjupa mélema simba. Yambu langi-bo tolemú kene langi pulele tolemú mele eni-kene aku-sipa wendu ombá.

11 ‘Taki-taki, yambuma mélema mólu tomba kene eni yambu kanuma liiku tapunjuku méle pulele wewu-siku sangi.’ nimba ,Pulu Yili-ni,

eni méle pulele simba kene eni eninga angenalima méle pulele manda singí. Kanu-kene oliu-ni ,Krais-nga Judia distrik yambuma, liipu tapunjupu, eni ,Korin-yambuma-ni, méle pulele wewu-siku singíma liipu membu pupu simulú kene aku-siku angenali liiku tapunjungéliinga angenali-ni Pulu Yili-kene “Angke” ningí.

¹² Eni aku-siku Pulu Yili-nga yambuma liiku tapunjuku mélema singí ulele tingéliinga ulu tale wendu ombá. Aku tingí kene yambu méle mólu tolemúma mólu naa topa kapula temba. Akiliinga-pe aku mindi mólu. Aku tingéliinga yambu pulele-ni ,Pulu Yili-kene, “Angke” niku yu kape ningíko.

¹³ Eni ,Korin-yambuma-ni, ,Judia distrik, yambuma ,aku-siku, liiku tapunjuku mélema singéliinga kanuku kene we-yambuma-ni eni sika Krais-nga yambuma molku, yunga temani-kaiéle sika piliiku liiku kene yunga ungma piliiku liiku teng panjiku tingí mele kepe, eninga mélemanga pulele Judia-yambuma kene yambu lupa-lupama pali kene wewu-siku liiku tapunjuku moke teku singí mele kepe, mokeringa lemba kanuku kene Pulu Yili kape niku bi paka tunjingí.

¹⁴ Akili kanuku kene Pulu Yili-ni eni ,Korin-yambuma, we kondu kolemu mele akili aima ola-kilia we kondu kolemu mele kanuku kene Pulu Yili-kene popu toku ung ningí kene eni aima numanu monjuku Pulu Yili eninga mawa tinjingí.

¹⁵ Pulu Yili-ni méle aima kaí olandupa we sirim akili oliu-ni yambuma nimbu simulúndu

mindili silimulu akili Pulu Yili-kene aima auli-tepu “Angke” nikimulu.

Kolomong-Auli 10-13

Korin-Yambumanga Yi Mare-ni Poll-nga Ung-Bulkundu Ninjiring Kene Korin-Yambu Wema-ni Piliiku Kene “Sika” Niku Piliiring Akiliinga Poll-ni Yu Molupa Nirim Mele ‘Sumbi-Siku Piliangi.’ Nimba, Nimba Sirim Ungele

10

Kolomong-Auli 10 Yi Mare-ni ‘Poll-ni Tapa Kis-Silimú.’ Niringeliinga Piliipa Kene Poll Yu Tirim Mele Pepá Turum Ung Te

¹ Ekupu na-ni ung te ‘Aima piliangi!’ nimbu, nimbu siker. Nimbu simbundu Kraisi yu kara naa pupaliinga andiki tepa táka-nimba molupa yunga bili ‘ola naa pípili.’ nimba mulurum mele na aku-sipu nimbu molupu kene, ‘eni nimbu simbu ungele aima mimi-siku piliangi.’ nimbu, nimbu siker. ‘Yi mare-ni nanga ungbulkundu ninjiku kene niku mele:’ “Poll yu eni ‘Korin-yambuma,’-kene wasie molemele kene mini-wale mundupa eni ungma sumbi-sipa mani naa silimú, akiliinga-pe eni-kene naa molupa kolea tenga-lupa molupa kene, mini-wale naa mundupa ungma tondulu mundupa nimba silimú.” nilimele.

² ʼAku-siku nilimele mele piliipuliinga, ʼAku-siku naa niku numanu topele tangi.ʼ nimbu, eni tondulu mundupu mawa teker. Mola numanu topele naa túngi lem “ʼPoll tenga-lupa mindi molupa kene oliu ungma nimbáandu mini-wale naa mundupa tondulu mundupa nilimú.” nilimele mele, eni molemelena ombu eni-kene molupu kene ung mare mini-wale naa mundupu aima tondulu mundupu eni mani simbu. Eni “Poll tepa molemú uluma mana-uluma mindi telemú. Krais-ni kanupa kaí piliilimú uluma naa telemú.” nilimele mele aku-siku niku molangi úndu lem na aima sika mini-wale naa mundupu eni tondulu mundupu mani simbu ʼakiliinga ʼAku-siku naa niku, numanu topele tangi.ʼ nimbu, eni mawa teker,ʼ.

³ Na sika ma-koleana ʼwe-yambuma kene wasie, moliu akiliinga-pe ʼKrais-nga ele tembundu, mana-yambuma-ni numanale-ni piliiku kene ele telemele mele lupa, na aku-sipu numanale-ni piliipu kene ele naa teliu.

⁴ Na ele tembundu ma-koleana yambumanga ele telemele mélema liipu kene ele naa teliu. Pulu Yili-nga ele tili méle tondulu púluma liipu ambulupu, akuma-ni ele-túmanga ele-pala tonduluma topu bulsuliu.

⁵ Gólu toku tombulku nilimele ungma topu mania mundupu, Pulu Yili-nga ungma piliingí kupulanumele pipi silimú ung kara puli ung akusíluma tepu kis-sipu, yambumanga numanuna piliilimili ungma ʼʼEle-túma.ʼ nimbu, ka sipu, ʼYambuma eninga numanale-ni Krais-nga ungma mindi piliangi.ʼ niliu.

6 ʼEni Korin-yambuma kepe,ʼ ʼEni wema-ni ʼnumanu topele toku, na-ni “Teai.” niker ungele piliiku liiku teku mulungí kene kanupuliinga nanga ungma ʼnaa piliimulú.ʼ niku liiku su singí yambuma ʼombu, mindili nangi simbu.ʼ nimbu nokupu moliu.

7 Yambuma-ni ulu telemelema kanungíndu mimi-siku kanangi. Ne yi te-ni ʼNa Krais-nga yili moliu.ʼ nimba piliímu lem ʼNa Krais-nga yili moliu mele Poll kepe aku-sipa mele Krais-nga yili molemúko.ʼ nimba piliipili. ʼYu-yunu mindi Krais-nga yili moliu.ʼ nimba naa piliipili.ʼ

8 Na-ni kongun teliuma Auliele-ni ʼTeani.ʼ nimba na namba sirim akili Auliele-ni ʼEni numanu tondulu pupili molangi liiku tapunjani.ʼ nimba na makó topa nambale sirim. “ ʼEni molku kis-sangi.ʼ niani.” nimba na makó topa nambale naa sirim. Aku-sipa tirimeliinga nanga bili laye-kolte paka topu kape niliu akiliinga-pe aku teliáliinga na pipili naa kolumbu.

9 ʼAuliele-ni “ ʼEni molku kis-sangi.ʼ niani.” nimba na nambale naa sirim.” niker, akili piliiku kene, ʼNa-ni pepá topu eni siliu akuma ʼOliu mundu-mong tepu mini-wale mundamili.ʼ nimba pepá topa sikem.ʼ niku naa piliangi.ʼ nimbu aku-sipu niker.

10 Sika yi mare-ni niku mele: “Poll-ni pepá topa sipa kene oliu ung-mura sipa ung tondulu mare nilimú akiliinga-pe oliu molemuluna olemú kene kanupu kene ʼYu we-yi te. Bi naa mululi yi te. Yi mare-ni ung-mani sumbi-siku silimele mele yu aku-sipa ung-mani naa silimú.ʼ nimbu kanolemulu.” nilimele.

11 Aku-siku nilimele yima enini i-siku mele piliangi: ‘Na eni-kene tiluna naa molupu, kolea tenga-lupa molupu kene na-ni pepá topu mini-wale naa mundupu tondulu mundupu mani siliu mele kene, eni molemelena ombu kene mani simbu mele kene, aima tilu-sipale. ‘Ya pepá topu aima tondulu mundupu mani siker mele ombu kene mani simbu.’ niku piliangi.

12 Yi mare-ni ‘Oliu yi kaíma.’ niku eni-enini bi paka toku kape nilimele mele na aku-sipu tembu kene aima kapula naa temba. Yi kanuma-ni eni-enini numanale-ni piliiku kene ‘Oliu i-sipu i-sipu temulú kene yi kaíma molomulú.’ niku piliiku kene aku-siku telemele. Eni-enini telemele mele kanuku numanale-ni piliiku apuruku kene ‘Oliu yi kaí olandupama.’ niku piliilimili. Aku telemele yima piliipa kungnjuli naa pili yima-ni lawa tekú telemeláliinga ‘na-ni eni-enini kape nilimele mele na-nanu aku-sipu kape nilkanje aima kapula naa telka’.

13 Akiliinga-pe na-nanu nanga bi walu-sipu paka topu kape naa nimbále. ‘Na-nanu bi paka topu kape niambu.’ nimbu Pulu Yili-ni na makó topa ‘Kongun teani.’ nimba sirim mele mindi piliipu kene na-nanu bi paka topu kape nimbú. Pulu Yili-ni na ‘kongun teani.’ nimba sirim kongunale kene eni ‘Korin-’yambuma-kene kongun teliu akili kepe kongun tiluele.

14 Pulu Yili-ni ‘Na kongun teani.’ nimba namba sirim namba akili-ni eni ‘Korin-yambuma’ pali kepe nokulemú akiliinga na-ni eni muluringna kumbi-lepu ombu Krai-nga temani-kaiéle topu sirindu kene Pulu Yili-ni na kongun “Ti.” nimba

sirimele mundupu kelepu kongun te-lupa lawa tepu naa tirindu ,akiliinga na-nanu bili papu paka toliu,. Eni muluringna ombu temani-kaiéle naa topu silkanje aku-sipu Pulu Yili-ni na kongun sirim te mundupu kelelkanje na-nanu bi paka toliu mele aima kapula naa telka. ,Aku telkanje lawa telka akiliinga-pe na lawa naa teliu. Andi yi mare molemele akuma-ni mindi lawa telemele.,

¹⁵ Na-nanu kape nimbu bi paka toliu akili Pulu Yili-ni na kongun “Ti.” nimba sirim kongunale teliáliinga mindi aku teliu. Yambu mare-ni kongun telemeláliinga nanga bi paka naa toliu. Na-ni ‘Wendu ombá kene kapula.’ nimbu piliiker mele i-sipa: ‘Eni ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili mele ola-kilia pumba kene na-ni eni mani sipu kongun teliu uluma tondulu pupaliinga auli-tepa pípili.’ nimbu piliiker. ‘Akiliinga-pe aku-sipu eni-kene kongun tembu kene Pulu Yili-ni na kongun sirimele mundupu kelepu kongun te-lupa naa teambu.’ nimbu piliiker.

¹⁶ Kanu-kene kongun eni-kene teliále tondulu pupa auli-tepa pemba kene na eni molemele kolea anjukundu temani-kaiéle kapula pupu topu simbu. Kanu-kene yi mare-ni anduku ungele niku siring koleana naa pupu kene yi kanuma-ni kongun ui telemeláliinga na-ni nanga bili paka naa tombu.

¹⁷ Akiliinga-pe ,Pulu Yili-nga bukna ung te molemú mele piliipu temulú kene papu. Akili i-sipa mele:,

‘Yambu te-ni ‘Yambu tenga bili ola pípili.’ nim
lem

‘Auliele-nga bili mindi ola pípili.’ nimba

paka tunjupili.’ *Jeremaya 9:24*
 18 1nimba bukna molemú.1
 18 Yambu te-ni kongun telemú mele kanupa apurupa yu-yunga bili paka tomba yambale Pulu Yili-ni kanupa kene ‘Kongun ili papu tímu. Yu yambu kaiéle.’ nimba kape naa nilimú, mólu; Auliele-ni yambu te molupa kongun telemú mele kanupa apurupa kene yundu ‘Yambu kaiéle.’ nimba kape nilimú yambale mindi sika bili ola pelemú.

11

11:1-15 Poll-ni Kongun Tirim Mele Kene, Yi Mare-ni Gólu Toku “Krais-ni Liipa Mundurum-na Kongun Tekemulu.” Niring Yima-ni Tiring Mele Kene “Tilu-Sipa Mólu.” Nirim Mele Ung Te (10:1-18 kene wasie)

¹ Na ung te nimbu kis-simbu kene “Niambu” niku munduku kelengí kene kapula. Ung te nimbu kis-simbu teker akili nimbu kis-sambu akiliinga “Niambu” niku munduku kelangi.

² 1Na-ni aku-sipu mawa tekeraliinga pulele i-sipa mele:1 Pulu Yili-ni yambuma makó topa ‘Yu mindi liiku ai siku piliiku molku, yi-lupa tenga ungma naa piliiku lumbili aima naa pangí. Yi te-lupa lumbili pungí kene aima kanupu kis piliipu numanu kis panjimbu.’ nimba molemú mele na aku-sipu piliipu moliu. 1Korin-yambuma,1 na-ni ‘Eni Krais-nga ambale mindi molangi.’ nimbu simbu.’ nimbu, nimbu panjurundu. ‘Ambu-wenipu te yi te-kene naa pepa kene yi pulimú mele eni aku-siku yi te-kene naa peku ambu-wenipu mele molku kene Krais-kene pangí.’

nimbu ‘yu simbu.’ nimbu piliipu mulurundu mele moliu.

³ ‘Krais-kene mindi pangí.’ nimbu moliu, akiliinga-pe na-ni piliiker, ‘Wambiyele-ni gólu tuli uluma pali piliilimú wambiyele-ni ui ambu Ip kiyang nimba gólu topa kundi topa liipa lu sirim kene piliipa liipa lumbili pupa lu liirim mele eni aku-siku yi mare-ni kundi toku liiku lu singí kene eninga ungele piliiku kene ‘Oliu Krais-nga yambu kake tilima mindi.’ niku yu tondulu munduku piliiku yunga ungele mindi piliiku liiku teku muluring mele munduku kelku numanu topele toku kene, yi-lupama-ni kundi tungíma lumbili puku lu liingínje.’ nimbu mini-wale mundupu moliu.

⁴ Yi te-ni lupa eni molemelena omba, na-ni Yesos-nga temanele topu siliu mele naa topa silimú, yu-ni ‘Yesos-nga temanele topu siker.’ nimba kene yi tenga-lupa temanele topa silimú kene eni we piliiku liiku molemele. Mola ‘Mini.’ nilimele akili te-lupa, eni ui Mini Kake Tiliele liiring akili mólu, te-lupa, akili eninga numanuna pupa molemú kene ‘We mulupili.’ niku kamu lilimele. Mola yi mare-ni gólu toku “Temani-kaiéle topu sikemulu.” nilimele kene na-ni temani-kaí sikale eni topu sirindu temanele munduku kelku yi kanuma-ni toku silimele temanele mindi ‘Temani-kaiéle.’ niku, táka-niku piliiku lilimele akiliinga ung te nimbu kis-simbu kene we niambu kelai.

⁵ Na-ni piliiker, ‘Yi kanuma enini ‘Sika Krais-ni “Nanga kongunale tenji-pai.” nimba liipa mundurum yima molemulu.’ nilimele yi kanu-

mandu 'Oliunga ung-bo tonjuku mani sili yiaulima.' nilimele, yi kanumanga na mania-kilia naa molu.' nimbu piliiker.

⁶ Sika na ung-manima mimi-sipu simbu mele skull te naa tirindeliinga ,Krais-nga ungele, mani sipu kis-siliunje akiliinga-pe na ,Krais-nga, ungma aima mimi-sipu piliiliu. Eni mani siliu kene ungma mimi-sipu piliiliu mele taki-taki eni liipu ora siliu.

⁷ Pulu Yili-nga temani-kaiéle eni topu simbundu 'Nanga bi mania mulupili.' nimbu "Aku teker kongunaliinga méle kalangi." naa nirindu. 'Nanga bi paka naa tambu. Eninga bi paka tonjambu.' nimbu aku tirindu. Na-ni aku-sipu tirindu ulu akili ulu-pulu-kis te ti rindu mola ung-mani te pula turunduye?

⁸ Eni liipu tapunjupu Krais-nga kongun tenjipu mulurundu kene Krais-nga yambu-talape mare-ni ku-moni liiku tapunjuku siring akili 'Krais-nga yambu-talapemanga ku-moni wa liipu eni Korin-yambuma liipu tapunjurundu mele tekem.' nilka.

⁹ Na eni-kene molupu kongun tirindu kene na méle te mólu turum kene nanga anginipili kolea Masedonia propinj molku uring kanumani mindi na liiku tapunjuku méle mólu turumma pali meku oku na siringeliinga eni Korin-yambumandu "Na liiku tapunjuku mélema sai." nimbu eni buni te naa sirindu. 'Na enindu "Liiku tapunjai." nimbu buni te aima naa simbu.' nimbu piliirindu mele ekupu kepe aku-sipu piliipu kene 'Eni na liiku tapunjangi.' nimbu buni te penga-penga kepe aima naa simbu.

¹⁰ Na aku-sipu “Sika teliu mele tembu.” nimbu tondulu mundupu nimbu panjiker mele aima mi lepu Krais-nga ung-sikale na-kene pelemáliinga aima sika niker. ‘Na-ni ,eni Korin-yambuma molemele, kolea Akaya propinj koleamanga pali andupu temani-kaiéle topu simbu kene “Ku-moni-ni taropu toku liai.” naa nimbú.’ niker akili aima sika niker. Aku-sipu na-nanu kape niker mele mania naa pumba.

¹¹ ,‘Eninga ku-moni naa liimbu.’ niker akili nambimuna nikerye,? Na-ni eni numanu naa monjuliáliinga aku-sipu nikerye? Aima mólu! Na eni aima numanu monjuliu mele Pulu Yili-ni piliilimú.

¹² ,“Méle kalai.” aima naa nimbále akiliinga pulele i-sipa mele:, Yi mare eninga bi paka toku ‘Yambuma-ni oliunga ungma piliiku kene ‘Oliu-ni kongun telemulu mele kene Poll-ni kongun telemú mele kene tilu-sipa. ,Yu kene oliu kene wasie Krais-ni liipa mundurum yima molupu, kongun telemuláliinga méle kaluliele liimulú.’ niku kanangi.’ niku telemele mele ‘Aima naa teangi. Yambuma-ni yi kanumanga ung gólu túlima aima naa piliangi!’ nimbu kene ‘Aku-siku niku pilingí kupulanumele pipi sambu.’ nimbu ,yi kanuma-ni “Kongun tekemulaliinga méle kalai.” nilimele mele na-ni aima naa nimbu, na yambuma liipu tapunjupu Krais-nga kongun tenjiliáliinga, méle kaluliele naa liiliu mele penga kepe aima naa liimbu.

¹³ Aku-siku telemele yima-ni ‘Yambuma-ni ‘Oliu Krais-ni liipa mundurum yima molemulu.’ niku kanangi.’ niku gólu toku anduku Krais-ni

liipa mundurum yima-ni kongun telemele mele enini aku-siku manda leku anduku kongun tekú molemele.

¹⁴ Aku telemele mele kanuku kene numanu kimbu-siku naa molai. „Kurumanga nuim, Seten-ni kepe „yambuma kundi tombandu, yu sika molemú mele au talupa ‘Mulú-koleana angkella te pa tĩlina molemú mele molambu.’ nimba aku-sipa manda lepa telemú kanili.

¹⁵ „Seten-ni aku-sipa telemú lem, yu-ni telemú mele yunga kongun tinjili kendemande-yima ‘Yambuma-ni oliu kanuku kene ‘Yi sumbi-nilieliinga kongun tinjili kendemande-yima molemulu.’ niku kanangi.’ niku aku-siku manda leku gólu toku tingí kene kanuku kene numanu pulele kimbu naa sangi. Penga eninga aku telemeláliinga méle kaluliele liingéle papu liingí.

*11:16-33 Poll Krais-ni “Kongun Tenji-Pui.”
Nimba Liipa Mundurum Kongunale Tenjimbandu
Mindili Nurum Mele Ung Te (11:1 pulu monjuku
kanui)*

¹⁶ Na-ni ui nindu mele alsupu niker. ‘Na-ni nimbu kis-simbu kene, nimbu kis-sambu ke-lai.’ nindu kanili. „Aku-sipu ya kamu nimbú kene, ‘Poll yu ung-wiliema nimba kelep tokum.’ niku naa piliangi. Mola na-ni nanga bili nanu paka topu nimbu kis-simbu kene ‘Poll yu kelep tokum.’ sika niku piliíngi lem, kapula, „andi kape niku eni-enini bi paka tolemele yimanga ungma táka-niku piliiku liiku molku ‘Kelep

tokomele.’ naa nilimele mele, nanga ungma aku-siku táka-niku piliiku molku ‘Kelep tokum.’ naako niangi.

¹⁷ Na-ni ‘Na yi-auli kaiéle.’ nimbu aku-sipu nimbu kis-simbu kene Auliele-nga kongun tinjili yambu te-ni nilka mele naa nimbú. Kelep tuli yi te-ni nilka mele na-nanu bi paka topu nimbu kis-simbu.

¹⁸ Ma-koleana yambuma-ni eninga bima paka tolemele mele yi pulele-ni aku-siku telemeláliinga na aku-sipu nanga bili nanu paka topu kape nimbú.

¹⁹ Eni, Korin-yambuma, ‘kelep naa topu piliipu kungnjuli pili yambuma molemulu.’ niku pili-ilimili akiliinga-pe, kelep tolemele yima ‘kelep we tangi.’ niku munduku kelku táka-niku piliiku molemele.

²⁰ Yi mare-ni eni ka mele siku mindili siku nokolemele,
 mola eninga kongun “tenjai.” nilimele,
 mola eni niku eku siku eninga mélema we lilimele,
 mola eni liiku lu siku gólu tolemele,
 mola ‘Oliu yi kaí aulima molemulu. Eni yambu kísima molemele.’ nilimele,
 mola ‘Oliunga ungma aima piliangi. Oliu aima lumbili wai.’ niku tondulu munduku kara puku
 eni lkarauwa-ni tolemele kene kepe,
 eni, Korin-yambuma-ni, aku-siku telemele yima pali ‘Aku-siku teangi.’ niku munduku kelku ‘Yi kaíma. Papu telemele.’ niku eninga ungma táka-niku piliiku molemele.

21 ʼYi kanuma, enini telemele mele na eni ʼKorinyambuma, -kene mulurundu kene aku-sipu telka akiliinga-pe na tondulu naa purumeliinga 'Aku-sipu teambu.' naa nirindu akili lawa tirindu mele ekupu aku-sipu tepu kis-sirindu mele aima pipili kolupu nimbu para siker.

Akiliinga-pe yi te-ni yu molemú mele kene yu-kene uluma wendu olemú mele kene mini-wale naa mundupa tondulu mundupa nimba para silimú lem na kepe moliu mele kepe na-kene ulu wendu olemúma kepe mini-wale naa mundupu tondulu mundupu sumbi-sipu nimbu simbuko. Ekupu ya niker ungele kelep ung langupu niker. ʼYi mare-ni eni-enini kape niku, teku molemele mele yambuma niku silimele mele na-ni enini-kene kir-kiri liipu na-nanu kape nimbu tepu moliu mele nimbu sambu:ʼ

22 Andi yi kanuma Ipuru-yimaye? Na Ipuru-yiliko.

Yi kanuma Isrel-yimaye? Na Isrel-yiliko.

Yi kanuma ʼkumbi-lepa anda-kolepa, Eprayam-ni kalupa liirim yimaye? Na Eprayam-ni kalupa liirim yiliko.

23 Yi kanuma Krais-nga kongun tinjili kendemande-yimaye? Enini Krais-nga kongunale tenjilimelale mandupa mele; na Krais-nga kongunale aima olandupa tinjili yili moliu.

(Ya ʼna-nanu bi paka topu kape nimbu, niker mele na numanu naa pili yi te kelep topu niker.)

Na Krais-nga kongunale mindili sipu ola-kilia tirinduko.

Na wale olandupama ka-lkuna pirindu.

Na wale aima pulele kimbulu-ni turing mindili nurundu mele yi kanuma topu mania munduliu.

Wale pulele na nondupa kulurundu.

²⁴ Juda-yi nukúlima-ni na ,walse-walse niku ka siku wale angere te-gulinga na ‘Olandupa llo tipili.’ niku kene, ka-pulsa-ni tokapu tilu kelepa malapunga yupuku niku turing,

²⁵ wale yupuku ,Rom-yima-ni, na kimbulu-ni turing;

walse ,Juda-yambuma-ni, na ‘kolambu.’ niku ku-ni turing;

wale yupuku na sipna andurundu kene sipele topa bulsupa kamu kis lirim;

wale sip te aku tirim kene na numú-kusana sukundu sumbululi tanguli ena tale pirindu;

²⁶ lku tenga-lupa ena pulele naa pepu, kolea lupa-lupamanga pulele pelsiliipu mindi andurundu;

,andurundu kene,
ena marenga pondeanga na nona purunduko;

wale marenga wa nuli yima-ni na toku mélema wa liingí tiringko;

wale marenga nanga ,Juda-,yambuma-ni na tungí tiring;

wale marenga Juda-yambu naa molku talapena-ulsukundu yambuma-ni na tungí tiringko;

wale marenga taon-manga na tungí tiring;

wale marenga na kolea-wakana andurundu kene na pondeanga kolea-ni nombá tirim;

wale marenga numú-kusana na no wangurunduko;

wale marenga yi mare-ni gólu toku ‘Oliu Krais-nga yima molemulu.’ niku kene nanga kongunuma pipi sinjingí tiringko.

²⁷ Kongunale mindili sipu bunima membu andupu tepu,
kongun tirindeliinga ena pulele uru naa pepu,
ena pulele engle pepu no waka lemba lipili molupu,
ena pulele langi naa nombu we pepu,

ena pulele alí tirim kene wale-pakuli pakombu te naa lirimeliinga alí-ni aima kulurundu.

²⁸ Akili mindi mólu. Buni mare wasie na-kene wendu olemú. Akuma i-sipa mele:

Taki-taki na-ni Krais-nga yambu-talapema nokumbundu numanu aima pulele liipu munduliáliinga na numanuna buni pulele pípi moliu.

²⁹ ‚Krais-nga, yambu te yu tondulu pupa molemú mele pora nilimú kene na kepe ‚yu-kene kondu koliáliinga, numanu tondulu pupili naa moliu.

Méle te-ni ‚Krais-nga, yambu te kundi tolemú kene yu-ni tondulu mundupa piliilimú mele mundupa kelepa tepa kis-silimú kene na aima kamelena mindili telemú.

³⁰ Na-nanu bi paka naa tombu kene eni nanga ungele naa piliiku liingí lem, kapula, nanga bili kape nimbu paka tambu! Akiliinga-pe ‘Nanga bili kape nimbu paka tambu!’ nimbu kene méle mare-ni na topa mania mundulimú kene na tondulu te naa pelemú mele liipa ora silimú mele kanumanga nanga bili paka tombu. ‚Na

tondulu aima pelemú. Na bi aima molemú. Na piliipa kungnjuli aima pelemú.’ nimbu piliipu kene nanu kape naa nimbú.„

³¹ Auli Yesos-nga Lapa Pulu Yili, yunga bili takitaki paka tonjimulú kene aima manda, yu-ni ung ya nikeruma ‘Gólu tokum.’ manda naa nimbá.

³² Kolea-auli Damaskas „na purundu kene, yi nuim king Aretas-nga kolea nukunjurum yiauliele-ni ‘Ami-yima-ni na ka sangi. Damaskas pala-keri-puluna nokuku angiliai.’ nirim-na nokuku angiliiring.

³³ Akiliinga-pe „pala-keripulu-sukundu-ólina nokuku angiliiringeliinga, nanga anginipili mare-ni na wale-basketna laliiku kene ka tenga moku toku liiku palana ulsu munduring. Aku tiringeliinga yi-auli kanili-ni na ka simba tirimele ‘Ka naa sipili.’ nimbu takara topu purundu.

12

12:1-10 (12:1-6) Poll Uru-Kumbu Tapa Kanupa Kene Ung-Tondulu Mare Pulele Piliirim Kene (12:7-10) Méle Te-ni Yunga Kangina Turum Temanele (11:16-33 kene wasie)

¹ Na-ni nanu kape nimbu nanga bili paka tokur mele mundupu naa kelepu aima paka tombuko. Aku naa tembu kene teku kis-silimele nimbu simbu niker mele naa piliingí. Aku tembu kene sika tepu kis-simbu, na-nanu bi paka topu kape nimbú ulele-ni sika eni kene na kene oliu naa liipa tapunjumba akiliinga-pe „nanga bili paka topu nanu kape nimbu ung te wasie niambu.„

Auliele-ni uru-kumbu mele sipa ung mo topa pirim ung mare na nimba sirim-manga ung mare ,na-nanu kape nimbu, niambu:

² Krais-nga yi te kanupu bi siliu, yi kanili punie malapunga tale omba pupili ui Auliele-ni yu liipa sinjipa memba mulú-kolea ai-suku-singi mulú-kolea tenga sukundu memba purum. Yi akili kalu pali memba purum mola minéle mindi memba purumunje, na naa piliiliu. Pulu Yili-ni mindi yunu piliilimú.

³⁻⁴ Yi kanili, Pulu Yili-ni mulú-kolea aima kaína liipa sinjipa memba purum mele na piliiker, ,akiliinga-pe, akili kalu pali memba purum mola minéle mendepulunje, na naa piliiker. Pulu Yili-ni piliilimú. Yi kanili-ni ung mare piliirim ung kanuma ,‘Yambuma piliangi.’ niku kene, yambuma ningíndu piliiku sundulkemela. ‘Yambuma-ni naa niku sangi.’ niku mi tolemele ungma piliirim.

⁵ Yi te aku-sipa ulu te tirim ,niker, yilinga bili paka tonjupu kape ninjimbu akiliinga-pe nanga bili paka topu kape naa nimbále. ‘Nanga bili paka tambu.’ nimbuliinga na tondulu te naa pelemú mele akili kene buni na-kene wendu olemú mele aku-selenga mindi nimbu sipu bi paka tombu.

⁶ Mola na-ni sika nanu kape nimbu nanga bili paka tolkanje, sika-ungma mindi nilkaliinga na kelep tuli yi te naa molka. Akiliinga-pe ,Pulu Yili-ni uru-kumbu-ni liipa ora sirim, na mélema kanurundeliinga, nanu kape nimbu nanga bi paka tolkanje kapula naa-ko telka akiliinga nanga bili paka naa tombu. ,Na-kene aku-

sipa uluma wendu urum mele mindi, yambuma-ni piliiku kene nanga bi paka tonjuku na liiku ai silkimelanje kapula naa telka. Na we tepu molupu ung nimbu siliuma mindi piliiku kene na moliu mele sumbi-siku piliingí kene kapula. „Andi yima-ni eninga bi kape niku paka tolemele mele aima naa tembu.”

⁷ Pulu Yili-ni na mulú-koleana memba pupa na méle aima kaíma liipa ora sirim kanurun-deliinga „na aima kara pulka akiliinga-pe Pulu Yili-ni, Na ‘kara naa pambu.’ nimba nanga kangikundu mindili nombu molumbu méle te sirim. Méle akili „kurumanga nuim, Seten-nga kendemande te-ni ‘Na mindili nambu.’ nimba taki-taki mindili silimú. „Pulu Yili-ni, ‘Na-nanu yi-auliele moliu.’ nimbu naa piliambu.’ nimba kene na-kene ‘aku-sipa buni wendu upili.’ nirim.

⁸ ‘Auliele-ni na liipa tapunjupa buni kanili wendu liinjipili.’ nimbu wale yupukunga yu tondulu mundupu mawa tirindu

⁹ akiliinga-pe yu-ni „bunele wendu naa liipa kene, nandu nimba mele: “Yambu te tondulu naa pelemú kene nanga tondulale-ni yu tondulu aima ola-kilia pelemáliinga na-ni „Poll, nu we kondu koliu ulele-ni nu kapula muluni.” nirim. „Yu-ni aku-sipa nirmaliinga, na tondulu naa pili yili moliáliinga na nanga bi paka tombundu numanu siliu. „Tondulu naa pípili moliáliinga Krais-nga tondulale na-kene pepa na nokulemú-na piliipuliinga aku-sipu teliu.”

¹⁰ Na Krais-nga kongun tenjialiinga

kuru tolemú mola kangiele pange-mangi
telemú mola numanu tondulu naa pelemú

kene kepe,

na teku kis-siku ung-taka tonjuku teku pipili konjuku mini-wale mundunjulimele kene kepe,

na-kene buni pulele wendu olemáliinga mindili noliu kene kepe,

yambuma na numanu kis panjiku kene ‘Nakene bunima wendu upili.’ niku kene na teku kis-siku mindili silimele kene kepe,

na numanuna bunima tepa waengu naa nipili moliu kene kepe,

aku-sipa bunima wendu-wendu olemú kene na tondulu te naa pelemú kene, ‘Krais-nga tondulale na-kene pepa na nokulemáliinga, tondulu pupili moliáliinga numanu waengu sipu ‘Ulu kanuma wendu upili.’ nimbu moliu.

12:11-21 Poll-ni “Krais-nga Korin-Yambuma Krais-nga Ungele Tondulu Munduku Piliilimili Mele Enembu Naa Kolku Kamu Tondulu Munduku Piliiku Molangi.” Nirim Ung Te (11:1 pulu monjuku kanui)

¹¹ ‘Nanga bili ola pípili.’ nimbu nanu kape nimbu ung niker kanili, manda naa tipili, nimbu kis-sipu kelep tokur akiliinga-pe eni ‘Na teambu.’ niku ulku tokomele-na aku-sipu teker. ‘Andi yima-ni na niku kis-si ring kene enini piliangi eni Ko rin-yambuma-ni, na ‘yi kaiéle.’ niku kape ninjilkemelanje papu. Akiliinga-pe kape naa ninjiringeliinga na-nanu kape nimbu bi paka tundu. Na sika bi naa molemú yili akiliinga-pe andi yima “Oliu Krais-ni “Nanga kongunale tenji-pai.” nimba liipa mundurum yi kaí auli

olandupama molemulu.” nilimele yimanga na yi mania te naa moliu, akiliinga eni na aku-siku kape ninjilkemela.

¹² Krais-ni “Nanga kongunale tenji-pai.” nimba liipa mundurum yima-ni telemele mele ‘na eni-kene molupu kene , ‘Na aku-sipa yi te molemú.’ niku kanangi.’ nimbu, yu-ni liipa mundurum yima-ni telemele mele na-ni aku-sipu ulu mare tirindu. Na mindili nombu kongun lakupu tirindu bunima ‘We meambu.’ nimbu en-embu naa kolupu tondulu mundupu molupu kene, Pulu Yili-ni mindi kapula ulu-tonduluma telemú mele ulu-tondulu pulele lupa-lupama tepu, yambuma kanuku kene aima mini-wale mundulimele ulu-tonduluma tirindu kanili.

¹³ Na-ni Krais-nga yambu-talape mare-kene tirindu mele olandupa, eni Korin Krais-nga yambu-talapele-kene tirindu mele mandupaye? Ulu tilu mindi yambu-talape lupama-kene tirindu, eni Korin-yambu talapele-kene naa tirindu, akili kongun tinjirindeliinga eni buni sipu , “Méle kalai.” naa nirindu., Eni buni aku-sipu naa sirindele lawa tirindu akiliinga-pe lawa tirindeliinga na-kene numanu kis naa panjiku, kanuku konde tenjai.

¹⁴ Ekupu na eni molemelena wale yupuku-sipu ombú teker akiliinga-pe ombu kene eni buni te sipu , “Mélema sai.”, nimbúndu naa ombú. Na eninga mélema numanu monjupu liimbundu naa ombú. Na eni numanu monjupu kanombundu ombú. Kangambulama-ni anupili lapalii penga liiku tapunjungíndu mélema naa nosinjilimele; anupili lapalii-ni kangambulama liiku

tapunjungíndu mélema nosinjilimele kanili.

¹⁵ Aku-sipu, na-ni ‘Eni liipu tapunjambu.’ nimbu numanu sipu nanga mélema eni simbu, na-nanu kepe eni simbu. Na-ni eni numanu olakilia monjuliáliinga eni na laye-teku numanu munjingí kene kapulaye?

¹⁶ Akili sikanje akiliinga-pe na-ni eni buni te naa sirindu. Akiliinga-pe ,eninga yi mare-ni ‘Poll-ni oliu, buni we sikem. Yu ,méle naa kalemulaliinga, ku-moni wa liimbandu nimba eku sikem. ,Yambuma liipa tapunjumbandu “Sai.” naa nikem.’ nilimele. ‘Kundi tuli ulupulele Poll-kene pelemú.’ nilimele.

¹⁷ Akili nambimuna nilimeleye? Na-ni yi mare eni molemelena “Pai.” nimbu liipu mundurundu kanili “Eninga mélema wa liinjangi pai.” nimbu liipu mundurunduye?

¹⁸ Na-ni ui Taitas “Eni molemelena aima pui!” nimbu tondulu mundupu liipu mundurundu kene oliunga angin te “Taitas-kene tapú-tokulu pale.” nimbu liipu mundurunduko kanili. Penga Taitas eni muluringna omba kene eni nimba eku sipa mélema wa liirimuye? Taitas kene olsunga numanu tilu-sipa pípili kongun naa telembuluye? Olsu-ni ulu telembuluma tilu-sipu naa telembuluye?

¹⁹ Pepá topu siker ili ‘ ‘Yu-ni telemú mele sumbi-sipa telemú.’ niku piliangi.’ nimba topa sikem.’ niku piliilimiliye? ,Aima mólu!, Pulu Yili piliipa mulupili i niker: ‘Krais-ni “Ni.” nilimú mele niliu. Nanga yambu numanu monjulu yambuma, na-ni ulu teliuma pali eni liipu tapunjupu numanu tondulu pupili mulungí

uluma mindi telii.’ niker. ʼAkili gólu naa tokur, Pulu Yili-ni piliilimú.’

²⁰ Na eni molemelena ombu kanombáliinga laye mini-wale pukum. ʼNa eni molemelena ombú kene eni ʼOliu molupu konjumuláliinga kanupa kaí piliipili.’ niku piliilimili mele yambu te naa kanombu.’ nimbu piliiláliinga aku-sipa mini-wale pukum. ʼEni ʼna yi kaiéle’ niku piliiku ʼNa kanamili.’ niku piliilimili-mele ombú kene na kanuku kene ʼYu aku-sipa naa molemú.’ niku kanungí kene kapula naa temba.’ nimbu piliiliuko. ʼOmbu kanombu kene eni nambulka uluma teku mulungínje.’ nimbu piliiláliinga mini-wale pukum.

ʼEni tombulku niku,

ʼteku konjuku méle kaíma nosulimele, yambuma kene numanu kis panjiku,

lkisiku arerembi kolku,

yambuma kondu kolku liiku naa tapunjuku eni-enini lupa-lupa nokuku,

yambumanga ung-bulkundu ninjiku,

anduku gólu toku yambuma temani toku siku,

kara puku,

anju-yandu ungma naa piliiku numanu tiluele naa pípili uluma lupa-lupa teku bema siku,

ulu-kis aku-sipama teku aima molku kis-singí kene kanombunje.’ nimbu piliiláliinga na mini-wale pukum.

²¹ ʼEni molemelena ombu kanombaliinga ung te wasie pelemúko.’ ʼEni molemelena alsupu ombú kene eni kanuku molangi nanga Pulu Yili-ni na

tepa pipili konjupa mundu-mong tenjinjambu. Ui ulu-pulu-kis tiring yambuma teku kis-siring mele kanuku kis naa piliiku numanu topele naa turing lem ulu aku-sipa mele te na-kene wendu ombá.

Ambuma kene yima kene waperá turing uluma kene,

yi naa puku ambu naa liili yambuma-ni waperanale tiring uluma kene,

aku-siku ulu-kisima mindi tingíndu waka kolku numanu kimbu-siku anduku tiring uluma kene,

aku-siku teku kis-siring ulu kanuma kanuku kis piliiku numanu topele naa turinginje. Ui tiring mele we teku molemelenje.' nimbu piliipu na mini-wale mundupu moliu. Sika aku-siku teku molangi úndu lem kanupu kene na eni-kene numanu buni tipili kola tembu.

13

13:1-10 Poll-ni Kraisi-nga Korin-Yambuma Kamu Lip-Lipi Topa Kene, Mulungí Mele Tondulu Mundupa Mani Sirim Ung Mare

¹ Ekupu na wale yupuku-sipu eni molemelena ombú teker. 1 Ombu tembaliinga ung te Pulu Yilinga bukna nilimále i-sipa mele:,

'Yambuma piliiku molangi yambu te-ni yambu te ulu te tepa kis-sirim mele nimba

simba kene

yambu kanili-ni tepa kis-simba mele

yambu tale-ni mola yupuku-ni kanuku kene

yu temba mele manda niku singí kene mindi

ungele piliiku

‘Yambale-ni sika tepa kis-sirim.’ niku piliai.

└Yambu tiluele-ni mindi nimba simba kene
naa piliai.’ *Ung-Manima 19:15*

nimba molemú kanili.

²⁻³ ‘Krais-ni nanga kerina ungele nimba silimú mola mólunje?’ niku piliiku “Liiku ora si.” nilimeláliinga na-ni ui wale tale-sipu enikene ombu molupu kene lip-lipi topu “Tembu.” nirindu mele ekupu alsupu kupulanum suluna molupu kene lip-lipi topu nikerko: Ui ulu-pulu-kis tiring yambuma kene, we-yambu lupama-ni, pe ekupu kepe ulu-pulu-kis telemele yambuma, kene kepe, te mundupu naa kelepu, ‘Eni pali mindili nangi.’ nimbú.’ “└Ulu-pulu-kis telemele yambuma kene, tembu.” niker mele tembu kene kanuku piliiku kene ‘Krais yu-ni tondulu sipili eni nanga kerina mani simba.’ niku kanungí. ‘└Teku kis-silimelaliinga, mani simbandu tondulu naa pípili mani naa simba.’ niku kanungí.

⁴ Sika ui yu tondulu te naa pirim kene unji-perana, └topa, ku toku panjiring kulurum akiliinga-pe Pulu Yili-nga tondulale-ni yu kona molemú. Na yu-kene tapú-topulu molembuláliinga yu ui tondulu te naa pípili mulurum mele na tondulu te naa pípili moliuko, akiliinga-pe na eni molemelena ombú kene Krais wasie tapú-topulu molumbuláliinga Pulu Yili-nga tondulale na-kene pípili eni tondulu mundupu mani simbu.

⁵ Eni lupa-lupa eni-enini eninga numanuma apuruku piliiku kene, ‘└Krais sika. Yunga ungele sika.’, nimbu tondulu mundupu piliipu molemu-

lunje. Mola mólungje.’ niku piliangi. Eni-enini lupa-lupa aima mimi-siku piliangi. ‘Krais Yesos eninga numanuna molemú.’ niku piliilimili.’ nimbu piliiker. Mola aku-siku manda leku piliiku kene ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu naa piliipu molemulu.’ niku piliíngiye?

⁶ ‘Te i-sipu nimbu piliikerko:,’ ‘Na kongun teliu mele, mimi-siku kanuku piliiku apuruku kene ‘Na sika Krais-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yili moliu.’ niku kanangi.’ nimbu piliiker.

⁷ Na Pulu Yili-kene popu topu ung nimbu kene, ‘Eni ulu te teku kis naa sangi liikunu tapunjui.’ nimbu mawa teliu. ‘Na Krais-ni “Nanga kongun tenji-pui.” nimba liipa mundurum yi te molemú.’ niku kanangi.’ nimbu aku-sipu yu mawa naa teliu. Akili ulu te mólu. ‘Eni na kongun teliu mele kanuku apuruku kene “Yu gólu tuli yili.” níngi lem kapulako akiliingape eni ulu sumbi-nílima mindi teku molangi.’ nimbu piliiker. ‘Aku teku mulungí kene aima kapula.’ nimbu piliiker.

⁸ Na-ni ung-sikale topu mania mundumbu kupulanum te naa lelemú. Ung-sikale taki-taki lepa mindi pumba uluma mindi liipu tapunjupu, tembu.

⁹ Eni tondulu pípili molemeláliinga na ‘eni mindili nangi.’ nimbu tondulu mundupu mani simbu tondulu te naa pelemú kene numanu sipu moliu. Akiliinga, ‘Pulu Yili-ni eni Krais-nga yambuma olandupa-olandupa sumbi-siku molku kamu sumbi-siku mulungí tondulale eni sipili.’ nimbu yu aku-sipuko popu topu mawa tenjipu

moliu.

¹⁰ 'Auliele-ni 'Na yunga kongunale tenjani.' nimba eni tondulu munduku mulungí nambale na sirim namba akili-ni eni molemelena ombu kene na-ni eni tondulu mundupu mani naa sambu.' nimbu na kolea suluna molupu kene pepá ili eni topu sipu , 'olandupa-olandupa sumbi-siku molangi,' niker. Auliele-ni 'Eni molku kis-singí kongunale teani.' nimba na nambale naa sirim kanili.

13:11-14 Poll-ni Pepále Topa Pora Simbandu Turum Ungma

¹¹ Kapula, nanga angmene, pepá manda tokur akiliinga

"Eni molai." niker.

Eni 'olandupa-olandupa yambu sumbi-nílima molamili.' niku aku-siku mulungí uluma tondulu munduku teku, na-ni eni "Teangi." niker mele piliiku liiku teku,

numanu tiluna pupili kapula-kapula molku, táka-niku tapú-toku molai.

,Aku-siku teku mulungí, kene Pulu Yili-ni eni numanu monjupa, "Eni numanu tiluna pupa waengu nipili táka-niku molangi." nilimú yili eni-kene molumba.

¹² Pulu Yili-nga yambu kake tílima molemelema 'Anginipili.' niku eni-enini anju-yandu kanglku kondu kolku "Kapula molemeleye?" niai.

¹³ Pulu Yili-nga yambu kake tili ya molemelema-ni pali "Eni kapula molemeleye?" nikumili.

¹⁴ Auli Yesos Krais-ni eni pali we kondu kolupa mulupili molku, Pulu Yili-ni eni pali numanu monjupa mulupili molku, Mini Kake Tiliele eni-kene pali wasie tapú-topa mulupili molangi. (Aku-sipa tipili.)

„Aku manda niker.“

PULU YILI-NGA UNG KONALE
The New Testament in the Mara-Gomu dialect of the
Bo-Ung Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Bo-Ung (Mara-Gomu)
long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bo-Ung (Mara-Gomu) (Bo-Ung)

Dialect: Mara-Gomu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

0847fea8-9710-5ee4-ae4e-ab1d0724af7d